

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

KIEK TAI TĖSIS? – **Petras Maksimavičius** 3

MINĖJIMAI

SEINUOSE PAMINĖTAS LIETUVIŠKŲ MIŠIŲ GRAŽINIMO Į SEINŲ
BAZILIKĄ 40 METŲ JUBILIEJUS – „**Aušros**“ inf. 5

KULTŪROS BARUOSE

„VYČIŲ“ I VIETA KONKURSINIAME SAMBŪRYJE „IŠ APLINKUI“ – **Asta
Pečiulienė** 7

MŪSŲ INTERVIU

NOMADO LAISVĖ – NAUJA ŠIUOLAIKIŠKO GYVENIMO KOKYBĖ –
Božena Bobinienė 9

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

IŠ PIETRYČIŲ LIETUVOS LIETUVIŲ VEIKLOS 1920–1939 M. –
Bronius Makauskas 11

ŽMONĖS

IŠ SENŲJŲ ALKSNĖNŲ TUMELIŲ ŠEIMOS KAMIENO – **Agnė
Karčiauskaitė-Jankauskienė** 14

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

MINĖTUVĖS SEINUOSE 18
IN MEMORIAM ŽAGARIŲ KAIMO GYVENTOJUI VITUI JANČIULIUI –
Božena Bobinienė 21

KALBOS KERTELĖ

VIRTUVĖJE – **Birutė Burdinaitė-Ołow** 23

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA 26

Viršeliuose:

Rudeninis Punkskas (Valdo Žilionio nuotr.)
Saulėlydis tėviškėje (Birutės Burdinaitės-Ołow nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
ul. A. Mickiewicza 23
tel. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny,
ul. Wileńska 9
tel. / faks. (+48) 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołow
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė
KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Rasa Žukauskienė, Jurgita Stankauskaitė,
Božena Bobinienė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2023-11-20

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos ir leidinio rėmėjų nuomonė
nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

**DOFINANSOWANO
ZE ŚRODKÓW
BUDŻETU PAŃSTWA**

**DZIAŁALNOŚĆ ZMIERZAJĄCA DO OCHRONY,
ZACHOWANIA I ROZWOJU TOŻSAMOŚCI
KULTUROWEJ LITEWSKIEJ MNIEJSZOŚCI**

Wydanie 24 numerów dwutygodnika "Aušra"

DOFINANSOWANIE
370 000 zł
CAŁKOWITA WARTOŚĆ
410 000 zł

Publikacija vyraža jėdynie pogrėdy autora/ów i ne
može być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Projektą „*Lenkijos lietuvių tautinio sąmoningumo
ugdymas*“ iš dalies remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmi-
mo fondas (*gauta
parama per projekto
įgyvendinimo laiko-
tarpį – 8000 eurų*).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Dar nespėjus užgesti Visų Šventųjų žvakutėms, televizijoje ir prekybos centruose pasigirsta Kalėdų muzika ir jau siūloma pirkti proginį kinišką žaisliuką. Komercija šiandien daro labai didelę įtaką mūsų gyvenimui. Ypač vaikų. Tokiu būdu ir įsigali „globalios“ arba, kitaip sakant, „komercinės“ šventės, kaip antai Helovynas ar Šv. Valentino diena, apie kurias prieš trejetą dešimtmečių nieko nebuvo girdėję. Ar įdomus tas suvienodėjęs pasaulis? Man ne, bet kiekvienas gali pasirinkti...

Tačiau grįžkime į savo kiemą. Pas mus dar lapkritį bent pora svarbių įvykių. Neseniai paminėjome lietuviškų mišių sugrąžinimo į Seinų baziliką 40 metų jubiliejų, o pastarąjį savaitgalį vyko Lietuvių mokytojų konferencija. Gerai, kad šį tradicinį renginį Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklai pavyko atgavinti. Mokytojai – tai didžiausia mūsų krašto išsilavinusių žmonių grupė, kuri iš esmės daug ką lemia bendruomenėje. Jie daugiausiai sudaro lietuvių organizacijų branduolį, jie auklėja jaunąją kartą. Taigi vienąsyt metuose susitikti, pasidalinti rūpimais klausimais ne tik vertinga, bet ir būtina.

Beje, šiais metais dar mūsų laukia Suvalkų lietuvių mokyklos atidarymo šventė (planuojama gruodžio 8 d.), Lenkijos lietuvių bendruomenės tarybos posėdis (gruodžio 10 d.). Tai itin svarbus forumas, kur galima išsakyti savo nuomonę įvairiais klausimais, diskutuoti. Bendruomenė, šiemet mininti veiklos 30-ąjį jubiliejų, buvo kuriama su ta mintimi, kad atstovautų svarbiausiais šio krašto lietuviams klausimais, spręstų juos, palaikytų tautinį tapatumą, bendrautų tiek su Lenkijos, tiek Lietuvos valdžia.

Kiek tai tęsis?

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Atsakau iš karto – tęsis ilgai. Tęsis tol, kol kovojanti pusė pagaliau supras, kad kova baigėsi prieš 100 metų. Kita vertus, visi tai žino. Man atrodo, kad šiandien siekiama ne tiek įamžinti šimto metų senumo įvykius (tam buvo pakankamai laiko), kiek demonstruoti savo (abejotiną) patriotiškumą ir įamžinti savo (abejotinus) nuopelnus valstybei ir šiam kraštui. Gaila Seinų „senamiesčio“, kuris nukentės labiausiai. Net tie, kurie ligi šiol nesidomėjo istorija, vis dažniau susimąsto, kodėl pastaruju metu Seinuose daugėja įvairių paminklų ir atminimo lentų. Ar tam įtakos turėjo politinio gyvenimo dinamika, pavyzdžiui, pasirengimas valdžių kaitai? O gal tai seniai, metodiškai suplanuoti veiksmai? Nežinau. Kartais kyla net kurioziškų situacijų, kaip nutiko prieš kelias savaites. Mano pažįstamas, ankstyvą pirmadienio rytą važiuodamas Seinuose Zavadzkio gatve (ten, kur stovi istorinis „Šaltinio“ spaustuves pastatas), paskambino ir paklausė, ar negirdėjau apie autoavariją, kurios metu žuvo žmogus. Mat jis, pamatęs, kad prie miesto vaikų lopšelio tvoros, ant šaligatvio pridėta gėlių puokščių, dega daug žvakučių, pagalvojo, kad galėjo žūti kuris nors šios švietimo įstaigos auklėtinis.

Nuraminau jį ir paaiškinau, kad iš tiesų toje gatvėje žuvo žmogus, tačiau tai įvyko prieš 104 metus ir tik dabar nuspręsta tai pažymėti. O kodėl atminimo lenta pakabinta ant vaikų lopšelių supančios tvoros ir gėlės dedamos ant šaligatvio – jau reikia klausti šio sumanymo iniciatorių, kurie tokioje neįprastoje vietoje nusprendė tą žmogų pagerbti. Tačiau tai ne pirmas atvejis, kai taip padaryta. Juk panašiai

elgiamasi Berznyko kapinėse ir, kaip matome, estetikos ir ten nėra daug. Ar šiomis iniciatyvomis Seinai nori tapti antruoju Berznyku? Šiandien vis labiau esu linkęs manyti, kad gali taip nutikti.

Dabar šiek tiek plačiau noriu skaitytojams parašyti apie tą staiga atsiradusią atminimo lentą. Vienoje Seinuose administruojamoje interneto svetainėje radau štai tokią informaciją: „(...) Wacław Rózga-Zawadzki (1897–1919), buvo Lenkijos kariuomenės pėstininkų karininkas, harceris, Lenkijos karinės organizacijos (POW) narys, vienas iš Seinų sukilimo iniciatorių ir vadų. Sekmadienį, spalio 22 d., 11.30 val. po Mišių bazilikoje bus atidengta atminimo lenta, pakabinta ant savivaldybės vaikų lopšelio pastato Zavadzkio g. 13. Būtent šia gatve nušauto karininko kūnas buvo velkamas jo arklio. Pasibaigus iškilmėms, jų dalyviai vyks į Seinų kultūros centrą, kur 13.30 val. aptars 105-ųjų Seinų sukilimo metinių, kurios bus minimos 2024 m., planus. Iškilmų rengėjai: Seinų ŠMM parapija, Seinų miesto savivaldybė, Seinų paminklų globos draugija ir Lenkijos karinė organizacija.“

V. Ruzga-Zawadzki (W. Rózga-Zawadzki) 1919 m. dalyvavo vadinamajame Seinų sukilime, buvo vienas iš jo vadų. Anksčiau nebuvo susijęs su Seinais. Gimė 1897 m. Varšuvoje. Nuo pat vaikystės domėjosi kariniais reikalais, dalyvavo įvairiose sukarintose slaptose organizacijose. 1918 m. deleguotas į Suvalkiją, kur vadovavo Paribio sargybai (lenk. Straż Kresowa). Čia drauge su kitais iš Varšuvos deleguotais karininkais ėmėsi iniciatyvos organizuoti sukilimą, o jam prasidėjus vadovavo vienam

Lenta prie įėjimo į Seinų parapijos kapines

daliniui. Žuvo 1919 m. Seinuose, būdamas vos 22 metų.

Kita atminimo lenta, tik gerokai didesnė, pakabinta prie pagrindinio įėjimo į Seinų parapijos kapines. Mano galva, šia iniciatyva peržengiamos tam tikros krikščioniškojo padorumo ribos. Lentoje išvardyti asmenys, kurie, pasak iniciatorių, nusipelnė ypatingos pagarbos gindami Lenkijos laisvę, nepriklausomybę ir jos sienas. Surašytos pavardės tų, kurie žuvo 1919 m. vadinamajame Seinų sukilime ir kovose su bolševikais (gal turima omenyje lietuvius?), bei tų, kurie dalyvavo šiose kovose, tačiau žuvo Antrojo pasaulinio karo metu. Lentoje minimi 1863 m. sausio sukilimas, kovos su bolševikais, pasipriešinimas sovietams ir naciams. Keista, kad

Lietuvos ir lietuvių vardas nei karto nepaminėtas. Tenka tik spėlioti, kodėl. Ar jie priskiriami bolševikams, ar taip norėta parodyti „krikščionišką“ atlidumą tiems, su kuriais kiekviena dieną susitinkama gatvėje, darbovietėje, parduotuvėje... Nežinau. Atminimo lentos įrašo pabaigoje pabrėžiama, kad ji pakabinta „Seinų sukilimo kryžiaus kapitulos sprendimu“ (tarp pavardžių matome Seinų klebono bei buvusio miesto burmistro pavardes).

Kodėl man ši iniciatyva nepatinka? Todėl, kad Seinų parapijos kapinės nėra vadinamojo Seinų sukilimo, Pirmojo ar Antrojo pasaulinių karų aukų kapinės. Tiesa, jose palaidoti tie, kurie žuvo to meto įvykiuose, tačiau absoliuti dauguma čia palaidotų žmonių (daugiausiai lenkų ir lietuvių tautybės) niekada nebuvo susiję su minėtais įvykiais. Jau prieš kelerius metus pastebėta iniciatyva kai kuriuos antkapius perišti Lenkijos vėliavos spalvų juostelėmis. Tautos atminties institutas (IPN) nemažai kapų taip pat pažymėjo lentelėmis su įrašu „karo veteranas“. Kiek teko girdėti, tai sukėlė nepasitenkinimą – ne lietuvių, bet pačių lenkų. Kilo diskusijos: kodėl šis kapas perjuostas juostele, o anas jau ne? Kas priima sprendimą, kurį kapą pažymėti, ir ar tų pagerbiamų žmonių biografijos ir nuopelnai kaip nors patikrinami nepriklausomų ekspertų, istorikų? Tokios reakcijos buvo galima tikėtis. Kuo daugiau juostelių atsirasdavo, tuo daugiau kildavo diskusijų. Tai sukiršino bent dalį visuomenės. Kai kas pradėjo nuogąstauti, kad toks kapų žymėjimas prives prie dar labiau kontroversiško sprendimo. Jeigu suieskome ir pažymime nusipelnusių žmonių palaidojimo vietas, tai kai kam gali kilti sumanymas žymėti tuos kapus, kur, jų manymu, ilsisi tie, kurie nenusipelnė būti palaidoti šalia nusipelnusiųjų. Kodėl tokių kapų atitinkamai nepažymėjus? Iki kraštutinumo tik vienas žingsnis.

Šiuo atveju visiškai nurašoma šios žemės, kad ir sudėtinga, nepaprastai

turtinga istorija. Pagal istorijos šaltinius, dabartinės Seinų parapijos kapinės veikia nuo XVIII a. Jose ilsisi ir prieš kelis šimtus metų šioje žemėje gyvenę žmonės: Seinų kunigų seminarijos profesoriai, nusipelnę gydytojai, dvasininkai, knygnešiai, kultūros ir švietimo kūrėjai, tie, kurie totalitarizmo metais ėjo į Seinų baziliką, meldėsi lietuviškai ir tokiu būdu gynė tikinčiųjų teises. Jose rasime pagrindžio dalyvių, vokiečių koncentracijos stovyklų (lietuvių ir lenkų) kankinių kapus...

Esant progai paminėsiu dar vieną išskirtinį šių įamžinimų bruožą. Obeliskuose ir atminimo lentose labai konkrečiai įrašoma, kieno iniciatyva paminklai pastatyti, o lentos pakabintos. Tarkim, priešais Seinų baziliką esančiame obeliske Armijos krajevios dalyviams pagerbti pažymėta, kad jis pastatytas minint Lenkijos karinės organizacijos (POW) Seinų skyriaus įkūrimo dešimtmetį. Atminimo lentoje prie įėjimo į kapines surašytos net pavardės jos pakabinimo iniciatorių. Kitoje lentoje rašoma, jog ji kabinama Pilsudskininkų sąjungos Seinų skyriaus įkūrimo 10-mečio proga, nors skiriama kitiems įvykiams atminti. Taigi kyla klausimas, ar norima įamžinti tam tikrus istorinius įvykius, ar taip pat parodyti savuosius nuopelnus, kitaip sakant – įamžinti save? Man toks klausimas kyla štai dėl ko. Prieš kelis dešimtmečius, pastčius Seinuose vysk. A. Baranausko paminklą, paklausiau jo autoriaus prof. G. Jokūbonio, kodėl niekur nėra pažymėta, jog jis šios skulptūros autorius. Profesorius atsakė, kad nebūtina to daryti, kadangi paminklas skirtas ne jam, bet vyskupui, o jo ligi šiol sukurti paminklai patys savaime parodo, kas jų kūrėjas. Pridūrė, kad paminklas negali tapti „laikraščiu“, kadangi ir taip nepavyks visko surašyti. Praėjus keleriems metams vis dėlto pavyko rasti ant paminklo iškaltą G. Jokūbonio pavardę. Tačiau ji iškalta taip ir tokioje vietoje, kad, matyt, daugelis to įrašo nepastebėjo, o kiti niekada nepastebės.

Seinuose paminėtas lietuviškų mišių gražinimo į Seinų baziliką 40 metų jubiliejus

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

„AUŠROS“ INF.

Giesme „Marija, Marija, skaisčiausia lelija“ lapkričio 12 d. Seinų „Lietuvių namuose“ prasidėjo lietuviškų mišių gražinimo į Seinų baziliką 40 metų jubiliejaus minėjimas. Salėje buvo parengta proginė paroda su giedotojų nuotraukomis, dokumentų faksimilėmis. Į minėjimą susirinko daugiausia aktyviausiai dalyvavusiųjų ginant savo teises bažnyčioje melstis gimtąja kalba giminės, tuomet dar buvę paaugliai, bet jau pamenantys anų laikų įvykius ir supratę jų svarbą.

Į renginį atvyko arkivyskupas

Lionginas Virbalas, Lietuvos vyskupų konferencijos atstovas, atsakingas už užsienyje gyvenančių lietuvių sielovadą, dalyvavo LR konsulato Seinuose vadovas Genadijus Mackelis. Istorinius pranešimus skaitė prof. dr. Bronius Makauskas ir Julija Račiuvienė. (*LR konsulato vadovo kalbą ir skaitytus pranešimus spausdinsime kituose „Aušros“ numeriuose.*)

Arkivyskupas Lionginas Virbalas susirinkusiems kalbėjo: „Čia esantys lietuviai mokėjo kovoti ir išlaikyti savo kalbą, savo tautiškumą. Galvoju apie XIX a., kai dar buvo neaišku,

kokia laukia Lietuvos ateitis. To patriotinio nusiteikimo tiek žmonių, kurie čia gyveno, tiek studijavusių seminaristų ir jų tolimesnės veiklos dėka Lietuva atgijo, Lietuva turėjo savo valstybę ir gyvavo. Nelengvas likimas buvo tų žmonių, kada siena perrėžė lietuvių gyvenamas žemes, padalino. Mes žinome sudėtingumą pasienyje gyvenančiųjų. (...) Po II Vatikano susirinkimo buvo galima turėti visas pamaldas savo gimtąja kalba, tai buvo Bažnyčios kryptis, visos Bažnyčios tendencija, kad žmonės galėtų melstis savo gimtąja kalba, kur jie begyventų...“

Tik ta tendencija nepasiekė Seinų, nors vietiniai lietuviai atkakliai stengėsi, kad jų gimtoji kalba skambėtų buvusioje Seinų katedroje, nepasidavė provokacijoms, gąsdinimams. Šiandien mums sunku suprasti, kaip jautėsi jie, stumdomi prie altoriaus.

Išklausius pranešimų pasisakė salėje susirinkusieji žmonės. Jie dalijosi prisiminimais, klausė apie šiandienos aktualijas. Stasė Mieliauskienė iš Dusnyčios sakėsi pamenanti, kad jos tėvas kiekvieną sekmadienį važiavo į Seinus melstis ir giedoti, kad žmonės rinkdavosi pas Leončikus tartis, ką toliau daryti. Tačiau labai apmaudu, kad šiandien žmonės tampa vis labiau abejingi. Anot jos, nedaug trūko, kad Žagarių bažnytelėje būtų įvestos lenkiškos pamaldos, nes kai kam jau nelabai svarbu, kuria kalba jie meldžiasi. Dėkojo Vytautui

Dailės Astrauskienės nuotr.

Atminimo lentos, įamžinančios lietuvių kalbos sugražinimą į Seinų baziliką, fundatoriai E. ir A. Nevuliai bei Šv. Kazimiero draugijos pirmininkas A. Vektorius

Iš kairės: LR konsulato Seinuose vadovas ambasadorius G. Mackelis ir arkivyskupas L. Virbalas, Lietuvos vyskupų konferencijos atstovas užsienio lietuvių sielovadai

Grigučiui, kuris padėjo surasti kunigą iš Lietuvos, kad atvažinėtų laikyti pamaldų lietuvių kalba. Taip pat dėkojo „Aušros“ redakcijai už palaikymo žodžius „Aušroje“.

Jonas Žukauskas iš Burbiškių atkreipė dėmesį, kad Seinų parapija yra labai specifinė savo istorija. Tad Lietuvoje turėtų atsirasti lietuvis kunigas, kuris atvažiuotų į Seinus patarnauti lietuviams.

Viktoras Vaina pasakojo, kad anuomet, kai buvo kovojama dėl lietuviškų mišių, jis buvęs paau-glys. Pamena, kaip į jų namus atvažiuodavo Seinų parapijos lietuviai su tėvu pasitarti, ką daryti toliau. Kadangi Juozas Vaina turėjo rašomąją mašinėlę, spausdindavo raštus. Vėliau, kai jau Viktoras buvo studentas Varšuvoje, lankydavosi pas Bronių Makušką namuose. Kartą Bronius, sužinojęs, kad Viktoras ruošiasi su universiteto ansambliu važiuoti koncertuoti į Romą, paklausė, ar nenuvežtų parašų ir raštų Šventajam Tėvui. Viktoras sutiko. Popierius paslėpė būgne, kuriuo grojo. Tokiu būdu parašai ir raštai buvo perduoti tiesiogiai Jonui Pauliui II.

Pasidalinti prisiminimais buvo ir daugiau norinčiųjų, tačiau reikėjo nepavėluoti į 13 val. atnašaujamas šv. Mišias, taigi ne visiems buvo suteiktas žodis. Šv. Kazimiero draugijos pirmininkas Algirdas Vektorius informavo, kad Algirdas ir Elena Nevuliai skyrė lėšų granitinei lentai, įamžinančiai kovojusiųjų už lietuviškas mišias atminimą.

Prieš renginį lietuvių delegacija prašė susitikimo su Seinų parapijos klebonu Z. Bzdaku (Z. Bzdak), norėdama susitarti dėl lentos pakabinimo

vietos Seinų bazilikoje, tačiau klebonas nesutiko delegacijos priimti. Ta lenta per visą minėjamą gulėjo salėje, tačiau jos vieta – Seinų bazilikoje. Taigi pirmas mūsų bendruomenės laukiantis darbas – suderinti su vietos klebonu ir pakabinti lentą tinkamoje vietoje.

Renginį vedė Seinų „Lietuvių namų“ direktorė Onutė Nevulienė ir „Aušros“ redaktorė Irena Gasperavičiūtė. Direktorė, dėkodama arkivyskupui Lionginui Virbalui, įteikė jam mūsų krašto dailininkės Alicijos Zimnickaitės tapytą paveikslą, vaizduojantį Seinų kunigų seminariją. Irena Gasperavičiūtė, apibendrinama konferenciją, pacitavo Broniaus Makuško išsakytą prelado Lado Tulabos mintį: „Ir dėl Dievo meilės prašau Jūsų: neprileiskite, kad tik mūrai čia lietuviškai kalbėtų.“ Žodžiai ir įkvepiantys, ir įpareigojantys.

Meno programėlėje pasirodė Seinų „Lietuvių namų“ ansambliai. Vadovai Arnoldas Beinaris ir Juozas Pileckas. 13 val. visi susitikome šv. Mišiose, kurias atnašavo arkivyskupas Lionginas Virbalas.

Seinų „Lietuvių namų“ vyrų vokalinis ansamblis, vadovaujamas J. Pilecko

„Vyčių“ I vieta konkursiniame sambūryje „Iš aplinkui“

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

VADOVĖ ASTA PEČIULIENĖ

Lapkričio 4 d. Širvintų kultūros centre vyko Respublikinis vyresniųjų liaudiškų šokių kolektyvų konkursinis sambūris „Iš aplinkui“. Lietuvos nacionalinis kultūros centras nuo 2002-ųjų kas dvejus metus suktis šokio sukury kviečia pačius geriausius kolektyvus iš visos Lietuvos ir užsienio. Taip norima paskatinti vadovus kurti naujus šokius, puoselėti tautinio šokio tradiciją savo bendruomenėse, ugdyti šokėjų meninį lygį, skatinti puoselėti kolektyvo tautinių kostiumų estetiką, mokytį tinkamai juos dėvėti. Kiekvienas kolektyvas privalėjo parengti tris laisvai pasirinktus šokius, iš jų vieną folklorinį.

Pirmą kartą savo jėgas šiame konkurse nusprendėme išbandyti ir mes – Punsco lietuvių kultūros namų tautinių šokių grupė „Vyčiai“. Konkursui parengėme šiuos šokius: „Olimpą“ – choreogr. J. Plepytės, muz. lietuvių liaudies, „Senovinę polką“ – choreogr. L. Kisielienės, muz. J. Baltramiejūnaitės, folklorinį šokį, būdingą Dzūkijos regionui, „Polka biedna“ – sceninės kompozicijos choreogr. A. Pečiulienė, muz. liaudies.

Į Širvintas minėtą dieną atvyko dvidešimt vienas šokių kolektyvas iš: Klaipėdos, Vilniaus, Panevėžio miestų, Marijampolės, Birštono, Tauragės, Radviliškio, Visagino, Kėdainių, Širvintų, Utenos rajonų bei Raudondvario, Smilgių, Žaslių, Vilainių, Švėkšnos ir Punsco miestelių. Jie buvo suskirstyti į tris kategorijas: miestų, rajonų centrų bei miestelių. Mūsų, miestelių, kategorijoje varžėsi 6 kolektyvai. Į vertinimo komisiją buvo pakviesti vieni žymiausių

Punsco LKN tautinių šokių grupė „Vyčiai“ su vadove A. Pečiulienė

Lietuvos choreografų: Gražina Kasparavičiūtė, Živilė Adomaitienė, Rimutė Zaleckaitė, Raimundas Markūnas ir Donatas Šiniauskas.

Konkursas truko keletą valandų. Komisijos nariai turėjo nemenką galvosūkį, nes suvažiavę kolektyvai buvo iš tiesų puikūs, energingi, spalvingi. Scenoje buvę į ką paganyti akis, ko pasimokyti. Galima buvo pasigėrėti tuo, kad vyresniųjų žmonių kolektyvų Lietuvoje šiuo metu yra daugiausia. Šokant konkurso metu, aišku, drebėjo kinkos, buvo jaudulio. Visi šokiais stengėsi parodyti savo stipriausias puses, įdirbį, atskleisti kolektyvo veidą ir dvasią. Manau, kad šį kartą neblogai visa tai pasisekė ir Punsco „Vyčiams“, kuriems komisija miestelių kategorijoje

skyrė pirmąją vietą. Mes buvome labai maloniai nustebę ir nepaprastai laimingi, kad debiutuodami šiame konkurse pasiekėme tokį rezultatą. Didžiojo laureato titulas atiteko Klaipėdos miesto kultūros centro Žvejų rūmų vyresniųjų tautinių šokių sambūriui „Vėlunga“ (vad. prof. V. Mačiulskis), o mažojo laureato vardas skirtas Jurbarko kultūros centro šokių studijos „Nemunėlis“ vyresniųjų grupei (vad. J. Telišauskienė). Miestų grupės nugalėtojais tapo du kolektyvai – Kultūros centro Panevėžio bendruomenių rūmų vyresniųjų liaudiškų šokių grupės „Verdenė“ ir „Miestelėnai“, rajonų centrų kategorijoje I vietą laimėjo Zarasų kultūros centro vyresniųjų liaudiškų šokių grupė „Ežerūnas“.

Šokio sukury

Be to, komisija dar išrinko artistiškiausią šokėjų grupę bei du kūrybiškiausius vadovus. Tačiau turbūt patį didžiausią džiaugsmą kolektyvai patyrė tada, kai komisijos nariai apdovanojo pačius artistiškiausius šokėjus iš kiekvieno kolektyvo. „Vyčių“ grupėje šį titulą pelnė Daiva Valinčienė ir Darius Moliušis. Taigi labai nuoširdžiai sveikinu abu šiuos savo šokėjus!

Visus kolektyvus gausiomis dovanomis apdovanojo ne tik LNKCC, bet ir Širvintų rajono merė, kuri taip pat prisidėjo rengiant šią šventę.

Gera dalyvauti tokiuose renginiuose, dar smagiau yra laimėti juose prizines vietas, tačiau taip pat svarbu buvo išgirsti komisijos narių ne tik pagyrimo žodžius, bet ir pastabas, susijusias su mūsų pasirodymu. Buvo išskirti už natūralumą, energijos dozę, estetiškus ir tvarkingus tautinius drabužius, puikų šokių pasirinkimą ir nepriekaištingą jų atlikimą. Ranką mums spaudė net pati „Olimpos“ autorė Jurgita Plepytė. Ji dėkojo už itin nuoširdžiai atliktą jos šokį.

Noriu tarti nuoširdžiai ačiū ne

Valinčiams už nuolatinę pagalbą bei repeticijų metu žeriamus anekdotus; Irenai ir Rimui Misiukoniams už gerą nuotaiką, pareigingumą bei tikslumą narpliojant žingsnių derinius; Lidijai ir Valdui Savickams už taiklias pastabas ir humoro jausmą; Daliai ir Vitui Uzdiloms už jų brangų laiką, kurį aukoja šokiui ir bendravimui, bei skardų juoką būnant drauge; Daivai Valinčienei už pareigingumą ruošiantis prieš repeticijas ir saldžiai aštrius, iki pirštų galiukų juokingus posakius; Daivutei Vyšniauskaitei už šypseną ir visuomet gerą nuotaiką; Lidijai Nevulytei už taiklias įžvalgas ir ryžtingus šokių žingsnelius; Almai Šliaužytei ir Gintui Kraužliui už itin skanius patiekalus kelionių metu (o būna jų labai įvairių ir prašmatnių – tai sraigių guliašas, tai šiltos medžiotųjų dešrelės iš termos, tai skanūs koldūnai su

tik šios šventės rengėjams ir rėmėjams, bet visų pirma – savo nuostabiems ir nepakartojamiems „Vyčiams“. Kartu mes esame jau 22 metus. Tikriausiai tai ir leido „susišokti“, susidraugauti ir tą gerą nuotaiką skleisti pasirodymų metu. Ačiū Irenai ir Algirdui Vaicekams už jų atsakingumą, supratimą, palaikymą ir reikšmingus patarimus; Gražinai ir Dariui

spirgučiais, tai pasakiško skonio krapačas iš stirnienos ar elnienos); Romui Venslauskiui už tikslų mąstymą šokant ir kai kada nevelavimą į repeticiją ☺; Dariukui Moliušiiui už tik jam būdingą šypsnį visų pasirodymų metu; ir labai ačiū mūsų kolektyvo naujokui Robertui Makauskui, kad pakalbintas nepabijojo ateiti į tokią susigyvenusią kompaniją ir puikiai joje jaučiasi. Visiems kartu tariu ačiū už lietuvių liaudies šokio puoselėjimą ir gyvenimą šokiu.

Labai dėkoju taip pat rėmėjai – Lenkijos vidaus reikalų ir administracijos ministerijai, kurios dėka turime lėšų vykti į koncertines keliones, kuri skiria lėšų Punsco LKN ansamblių veiklai. Ačiū ir Punsco mokyklos direktoriui Jonui Vydrai, kuris dažnai priimdavo repeticijoms pritrūkus patalpų kultūros namuose, bei Punsco savivaldybei, kuri pagal galimybes leidžia mokykliniais autobusiukais nuvežti ansamblicius pasirodyti svetur.

Ministerstwo Spraw
Wewnętrznych i Administracji

Nomado laisvė – nauja šiuolaikiško gyvenimo kokybė

BOŽENA BOBINIENĖ

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ š. m. 19 nr.

Božena Bobinienė: O kurioje šaly suradai žmones, kurie yra labai atviri, be tų, kaip anksčiau minėjai, kaukių?

Algis Šidlauskas: Tokius žmones suradau būtent Kolumbijoje. Jie tikrai yra labai atviri, draugiški, nebijo rodyti, reikšti emocijų. Panašią energiją jaučiau Gruzijoje, nors buvau ten tik savaitę.

B. B.: Gruzijoje lankiausi ir aš, bet gruzinai ne iš karto tokie atviri. Pradžioje stebi kitatautį ar turistą lyg iš tam tikro nuotolio. Bet pabendravus jie iš tiesų malonūs, vaišingi, paslaugūs.

A. Š.: Taip, dažniausiai pats jauti, ar tai tikra, ar suvaidinta. Pavyzdžiui, Egipte pastebėjau, kad žmonės

labai apsimeta esą draugiški, nes turistą jie mato kaip pinigų maišą, iš kurio galima maksimaliai „išspausti“. Man ten teko daug kartų būti apgautam. Bet priimu tai kaip realybę. Tiesiog Egipte taip yra.

B. B.: Gal dėl to, kad į Egiptą vyksta tikrai daug turistų.

A. Š.: O egiptiečiai nėra turtingi ir turbūt pagalvoja: jeigu turistas turi lėšų atostogoms, vadinasi, gali pasidalinti ir su mumis – ir dėl to gali sau leisti pasukčiauti.

Amerikoje labai paprasta su žmonėmis bendrauti, bet paviršutiniškai. Yra ir tokių, su kuriais galėtum bendrauti labai artimai, bet juos reikia rasti. Pavyzdžiui, Pietų Amerikoje, kaip bebūtų keista, mano geriausi draugai tai anglas ir amerikietis. Toks paradoksas. Tai žmonės, kurie ieško ko nors daugiau išvykę iš savo šalių. Labai atviri,

gilaus samprotavimo, emociški, geri. Amerikoje ar Anglijoje sunku yra tiems, kurie nenori tapatintis su visa mase. Liūdna, bet žmonės gyvena tik dėl darbo, ne dėl šeimos ar tiesiog dėl paties gyvenimo. Yra toks angliškas posakis: „Living to work, not working to live“ (Gyveni darbui, o ne dirbi gyvenimui). Amerikoje darbas esą svarbiausias. Žmonės yra darboholikai. Jie tiesiog mėgsta dirbti. Kita vertus, Amerika nebūtų tapusi Amerika, jeigu niekas ten nebūtų dirbęs.

B. B.: Man atrodo, Amerika – tai ne tik svajonių šalis. Ji vis dažniau siejasi su gal ne blogiausiais, bet ir ne itin gerais dalykais, kurie pasiekia ir mus. Tai konkurencingumas, darboholizmas, „McDonald‘as“, greitasis maistas, kokakola ir pan.

A. Š.: Taip, bet, kita vertus, Amerikos gamta yra nuostabi, pavyzdžiui, nacionaliniai parkai. Pamatai Didįjį kanjoną savo akimis – žiūri ir negali atsigrožėti. Gamta puiki, dideli miestai – jau mažiau, nes užkimšti ir pavojingi. Nekalbant apie sveikatos sistemą ir maistą. Valgai paprastą duoną, ir nežinai, ar tai tikrai duona. Visur „prikimšta“ cukraus ir riebalų – tai atspindi žmonių fizinę būklę. Esu matęs tokio dydžio asmenų, kad netikėjau, jog tokių išvis gali būti ir dar jie gali judėti (sveriančių gal daugiau kaip 200 kg).

Iš Algio Šidlausko asmeninio albumo

B. B.: Tačiau vietiniai tai akceptuoja. Yra visuotinis žmonių leidimas, kad kiti gali sau daryti, ką nori, tiesiog nereaguojama į tą nesveiką gyvenimo būdą, savęs luošinimą.

A. Š.: Manau, šitais dalykais turėtų visų pirma užsiimti valstybė, bet kartu ir piliečiai, nes būtent jie moka mokesčius. Anglijoje irgi tėvai nesirūpina maisto ruošimu namie, užsako greitojo maisto, nuperka, nuo pat mažens maitina juo savo vaikus. Vaikai pripranta prie šio maisto ir jiems daržovės ar vaisiai neskanūs, nes neturi skonio stipriklų. Aš jau seniai nuo jų atpratęs. Per atostogas paragavau tik vieną traškutį, tai nežinojau, ką aš iš viso valgau. Blogai, kad vaikai nevalgo normalaus maisto. Matai dešimtmetį, sveriantį tiek kiek suaugęs žmogus, ir supranti, kad ateity jis turės rimtų sveikatos problemų.

B. B.: Ar, žiūrėdamas toli į ateitį, jautiesi taip su Kolumbija susirišęs, kad ten ir pasiliktum, ar tiesiog jautiesi labiau „bėgūnas“, nomadas, kuris vis pasirodo oro uostuose, keliaudamas iš vienos valstybės į kitą?

A. Š.: Turiu pripažinti, kad per pastaruosius trejus metus nomado gyvenimas man labai patiko. Buvo taip, kad ir gyvendamas Kolumbijoje išvykau dirbti savaitei į Ekvadorą, kitą savaitę – į Meksiką. Taip, klajokliškas gyvenimas leidžia tau keliauti ir dirbti. Galbūt nėra taip smagu, kaip išsiruošus į kitą šalį vien tik lankyti, bet tai nesukelia per didelių problemų. Padirbi – ir gali išeiti į pliažą. Savaitgalį visą dieną gali važinėti po apylinkę... Bet turiu taip pat pripažinti, kad pastarąją žiemą būdamas savo namuose Kolumbijoje pajutau, jog tikrai labai gerai čia jaučiuosi. Visų pirma šiltas oras, po darbo galiu nueiti į paplūdimį,

išsimaudyti jūroje, netoliese tiesiog prisirinkti mangų, suvalgyti saulėje sunokusių vaisių ir daržovių. *Be to, mane ten supa artimi žmonės, kuriuos pažinau... Manau, ateitis parodys, kaip viskas susiklostys. Neatmetu galimybės, kad Kolumbija taps mano būsima stabilia gyvenimo vieta, mano namais.*

B. B.: Ar esi jau labiau prisirišęs prie nuosavų namų Kolumbijoje, ar vis tiek traukia į Punsą?

A. Š.: Man grįžti į Punsą ir su tėvais praleisti laiką yra labai svarbu. Net ir turėdamas vizą ilgesniam pobūviui Pietų Amerikoje, norėčiau kasmet sugrįžti vasarą į Punsą susitikti su tėvais. Juk jie jau nėra tokie jauni... Anksčiau, kai dėl darbo buvau „pririštas“ prie vienos vietos, galėjau čia praleisti tik savaitę ar dvi per metus. Dabar, dirbdamas nuotoliniu būdu, galiu sau leisti pabūti su tėvais tris ar keturis mėnesius. Man tai suteikia komfortą ir džiaugsmą. Tikiuosi, kad ir jiems. Kol yra tėvai, tai tikrai vasarą grįžti į Punsą – man labai svarbu.

B. B.: O vėliau? Gal jau nebebus tokios didelės traukos?

A. Š.: Yra dar broliai, seserys, jų vaikai, draugai. Sunku pasakyti, kaip bus, kai nebebus tėvelių. Apie tai negalvoju. Džiaugiuosi tuo, kas yra dabar.

B. B.: Žinoma! Reikia džiaugtis kiekviena akimirka. Gali tiesiog toliau gyventi pusę metų Kolumbijoje, pusę metų Europoje, Lenkijoje.

A. Š.: Taip, toks variantas man labai patogus ir priimtinas.

B. B.: Labai rimtai nuskambėjo pastarosios mintys... Tad dar klausimas, praskaidrinantis

nuotaiką. Tu feisbuko paskyros pagrindinėje nuotraukoje – su spalvinga papūga ant peties. Ji iš Kolumbijos? Pati taip atsitūpė?

A. Š.: Netoli jūros esąs viešbutis-restoranas. Jame yra papūga ara. Ji šiek tiek šneka, kalbina žmones, o kai ištiesi plaštaką, užlipa ranka ir atsitupia ant peties. Paskui nelabai nori pati nulipti, tai reikia kviestis savininkus, kad padėtų ją nuimti. Jei pats imsi – gali skausmingai kakštelti snapu. Turėjau kepurę su snapeliu ir maža saga viršugalvy, tai gudruolis paukštis „nukando“ snapu tą sagą, laikė ją snape, kol sučiulpė sagos audinį, o likusią metalinę dalį išspjovė. :)

B. B.: Spėju, kad panašių nuotykių teko patirti daug daugiau, bet palikime juos kitam kartui. Esu be galo dėkinga Tau, Algi, už atvirumą ir pasidalijimą savo gyvenimo istorija.

Iš visų kelionių Algis parsiveža tūkstančius nuotraukų. Žiūrėdama internete jo sukurtus albumus, supratau: jeigu tik nori ką pasiekti – visada rasi būdų tai įgyvendinti. Nėra jokių ribų ir jokių kliūčių, jeigu tik yra noro. Algis savo tikslus įgyvendino priimdamas tam tikrus sprendimus, žengdamas žingsnius, kurie kai kam gali kelti nuostabą ar atrodyti neprotingi. Nėra galimybių pačiam kur nors išvykti? – Susiiešikai bendraminčių grupę. Nėra pinigų? – Vietoje susiorganizuoji darbą. Trūksta kvalifikacijų? – Išklausei kursą, pasimokai, išlaikai egzaminą ir susirandi pageidaujama, pelningą užsiėmimą. Reikia tik noro, drąsos, kūrybiškumo. Algio pavyzdys įrodo, kad viskas įmanoma. Ir kad svajones galima įgyvendinti, nepaisant to, kurioje šiuo metu esame vietoje.

(Pabaiga)

Iš Pietryčių Lietuvos lietuvių veiklos 1920–1939 m.

Pranešimas, skaitytas Vilniaus miesto savivaldybės ir Vilniečių ainių klubo rugsėjo 15 d. Vilniuje suorganizuotame forume „Lietuviai XX amžiaus I pusės Vilniuje: kas atmintina?“

BRONIUS MAKASKAS

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ š. m. 21 nr.

Lietuvių tautinė mažuma išgyveno tiek teisine, tiek veikimo galimybių prasme bent keturis laikotarpius, iš kurių labiausiai jos atmintyje išlikęs ir prisimintuose, taip pat analitiniuose darbuose akcentuojamas 1935–1938 m. laikotarpis, kuomet patirti Lenkijos plk. Liudviko Bocianskio represyvūs veiksmai, likviduojantys lietuvių *status possidendi*. Laikotarpis nuo Varšuvos 1938 m. kovo ultimatumo Lietuvai iki 1939 m. spalio mėn. Vilniaus susigrąžinimo lietuvių padėties keitimo požiūriu tebuvo, sakyčiau, deklaratyvus pobūdžio.

Tad pažvelkime, kokių potencialu disponavo vilniečiai. Čia veikė lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazija, pradžios mokykla, šeši moksleivių bendrabučiai, du knygynai, dvi bibliotekos, bankas, ligoninė ir kelios vaistinės. Lietuviai leido penkių pavadinimų laikraščius ir žurnalus. Visos lietuvių veiklos sritys buvo lenkų administracijos nuodugniai kontroliuojamos, tik jiems taikyti griežti reikalavimai, pavyzdžiui, mokyklos pastato kokybė, mokytojo cenzas (Lenkijoje aukštąjį mokslą įgijo per 150 lietuvių, neskaitant daugiau kaip 20-ies išsimokslinusių Lietuvoje). Tarp kitko, lietuvių mokytojų cenzas Pietryčių Lietuvos (Vilniaus, Naugarduko, Balstogės vaivadijų) kaimų mokyklose buvo tolygus lenkų

mokytojų cenzui. Vargino sanitarinių sąlygų reikalavimai, sunkiai įgyvendinami kaimų pirkiose ekonomiškai degradavusiame krašte. Reikalavimai ir kontrolės sustiprėdavo kylant represijų bangai ar administracijos valdininkams savivaliaujant. Administracijos organų savivaliavimas, tarp kitko, ir tautinių mažumų atžvilgiu, atsispindėdavo vaivadų metinėse ataskaitose Vidaus reikalų ministerijai.

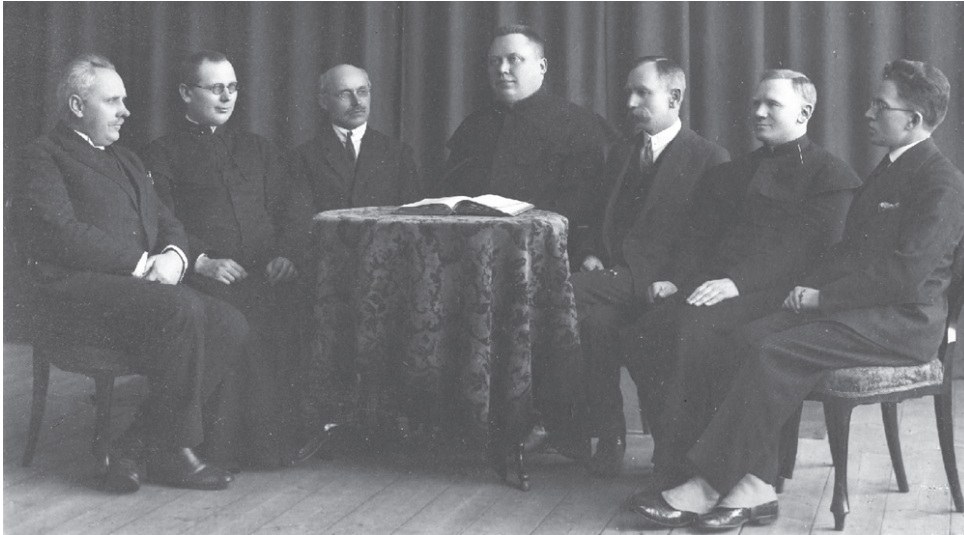
LVLK per pavaldžias organizacijas apogėjaus metu (apie 1927 m.) polonizacijai pasipriešinti sutelkė daugiau nei 150 lietuviškų privačių pradinių mokyklų, organizuojamų daugiausia „Ryto“ draugijos, vadovaujamos energingų ir intelektualių pirmininkų: kun. dr. Mečislavo Reinio (1918–1922 m.), deportuoto iš Vilniaus, kun. Petro Kraujalio (1922–1933 m.), kun. Kristupo Čibiro (1933–1939 m.). Savarankiškam vienetui Švenčionių „Rytui“ vadovavo dr. A. Rymas su bendradarbiais: kun. N. Vaišučiu, kun. K. Čibiru, kun. J. Skruodžiu, A. Petraičiu. Pabrėžtina, kad ramesnės veiklos laikotarpiu lietuviškas mokyklas tegalėjo lankyti tik trečdalis mokyklinio amžiaus moksleivių.

Krikščioniškos ir tautinės veiklos kryptiniai talkino negausi liberalaus sparno Lietuvių švietimo „Kultūros“ draugija (įsteigta 1925 m.), vadovaujama Danieliaus Alseikos ir bendradarbių: Broniaus Untulio, Stasio Matjošaičio, Veronikos

Alseikienės, Vytauto Kairiūkščio, Povilo Karazijos, Antano Krutulio ir kt. Ši draugija buvo artimesnė LVLK pirmininko Danieliaus Alseikos (1922–1928 m.), mediko, lietuvių klinikos-ligoninės steigėjo, valstiečių liaudininkų palaikomai kryptiai. Jos vadovybės garbei reikia pripažinti, kad ši draugija nepasuko ardomosios lietuvių veiklos kryptimi, ko tikėjosi ją registruojantys (1927 m.) Vilniaus vaivadijos pareigūnai.

Lietuvių asimiliacija buvo vykdoma per supolitintą lenkiškąją pastoracinę veiklą, plečiant lenkiškų valstybinių mokyklų tinklą su lietuvių kalba kaip dalyku, kurio dažniausiai paskirti mokytojai tinkamai mokyti nemokėjo. Taip pat ji vykdyta blokuojant lietuviams mokytojams leidimus dirbti ar įvairiais pretekstais pašalinant juos iš pareigų.

1918–1927 m. Vilniuje veikė privati Lietuvių mokytojų seminarija, vadovaujama žymaus pedagogo, rašytojo, dramaturgo Juozo Kairiūkščio (1926 m. seminarijos direktoriumi trumpam paskirtas kun. Kristupas Čibiras). Nuo 1920 m. mokytojų seminarija išleidusi tik vieną mokytojų laidą, 1927 m. likviduota. Panašiai trukdyta dirbti Švenčionių lietuvių gimnazijai, įkurtai 1919 m. 1920 m. ji, lenkų administracijos iš užimamų patalpų iškraustyta, prisiglaudė parapijos namuose, o 1937 m. buvo uždaryta. Gimnazijai vadovavo šio krašto šviesuolis dr. Aleksandras Rymas.

„Ryto“ švietimo draugijos valdyba 1933 m. Konstantinas Stašys, kun. Kristupas Čibiras, Marcelinas Šikšnys, kun. Petras Kraujalis, Vincas Budrevičius, kun. Nikodemas Raštutis, Antanas Juknevičius

Pietryčių Lietuvai pagrindinė lietuvių mokslinio ir patriotinio ugdymo kalvė buvo Vytauto Didžiojo lietuvių gimnazija, įsteigta (kitu pavadinimu) Antano Smetonos, Jono Basanavičiaus, Mykolo Biržiškos, Povilo Gaidelionio ir kt. iniciatyva. Jos pedagogai buvo vadovėlių autoriai, žymūs dėstomų dalykų specialistai. Mokslas buvo mokamas, nepasiturintiems mokiniams teikiamos lengvatos, o neturintiems kur gyventi – suteikiamas bendrabutis. 1921 m. spalio 1 d. į tuometines gimnazijos patalpas (A. Mickevičiaus g. 38) įsiveržė policija ir, panaudojusi smurtą, išvarė pedagogus bei mokinius į gatvę. Po dviejų savaitių gimnaziją priglaudė žydų visuomenės veikėjai realinėje gimnazijoje (Arklių g. 1). Tačiau jau 1921 m. gruodžio 1 d. M. Biržiška išnuomojo erdvesnes patalpas Pilypo g. 12 (dabar Šermukšnių g. 3). Gimnazijai 1924 m. buvo suteiktos valstybinės teisės, atvėrusios abiturientams galimybę stoti į aukštąsias studijas, praslydusiems pro „valstybinio lojalumo patikrą“ kandidatams.

Svarbų vaidmenį vilniečių gyvenime suvaidino 1918 m. įkurta ligoninė, vėliau ir moderniausia Vilniaus poliklinika, globojama Veronikos ir Danieliaus Alseikų, Jono Basanavičiaus, V. Narbuto ir Jurgio Šlapelio Sanitarinės draugijos

valdybos su 20 asmenų personalu. Minėtini jos gydytojai: garsus chirurgas A. Hagentornas, terapeutas V. Kairiūkštis, terapeutas V. Legeika, ginekologas S. Paškevičius, rentgenologas A. Goldbergas, laringologas D. Alseika. Vilniaus administracija stengėsi panaikinti šią lietuvių įstaigą. 1925 m. buvo bandoma D. Alseiką deportuoti iš Vilniaus, tačiau įsikišus Tautų Sąjungos Tarybai to atsisakyta. Sanitarinės draugijos ligoninė, nors ir nedidelė, buvo labai populiari, joje gydė įvairių tautybių gydytojai, priimami dirbti tik dėl sugebėjimų, o ne politinių pažiūrų ar tautybės. Draugija ir gydymo įstaiga ypač didelį vaidmenį atliko lietuvių kaimuose. Vargingiausi kaimo gyventojai buvo gydomi pigiau, išimtiniais atvejais visiškai be užmokesčio. Tam reikalui naudotos dotacijos, teikiamos klinikai ir JAV lietuvių emigrantų. 1933 m. Sanitarinė draugija įsigijo naują patalpą, dabar Gedimino pr. 33/1, į kurią buvo perkelta poliklinika ir 50 lovų ligoninė. Iki 1932 m. viena Veronika Alseikienė atliko 300 akių kataraktos operacijų. Draugijos ligoninėje–klinikoje per 20 darbo metų gydėsi apie 300 tūkstančių ligonių. Reikia pažymėti, kad ši įstaiga turėjo ir reikšmingą tautinį poveikį. Dauguma klinikos darbuotojų su ligoniais kalbėjo lietuviškai.

1926 m. lapkričio mėn. Vilniuje sukviečiamas lietuvių valstiečių suvažiavimas, dalyvauja 140 delegatų iš provincijos. Buvo įsteigta Lietuvių ūkio draugija. Kreiptasi į lietuvių inteligentiją, skatinta imtis organizuoti kooperatyvus, kredito organizacijas, žemės ūkio mokyklas. LŪD plėtojo savo veiklą pamažu, bet nuolat, kiek leido sąlygos. Valstiečiai net iš labiausiai atsilikusių užkampių įsitikino, jog naudinga keisti ūkininkavimo metodus. Iš LŪD priklausiusių kooperatyvų, pieninių, parduotuvių pavyzdžių buvo matyti, jog galima gauti pelno net iš mažų ūkių. LVLK ir Vilniaus kredito bankas nemažai rėmė įvairias ūkininkavimo naujoves, taip kaimiečiai buvo įtraukiami į šviečiamąjį procesą. LŪD veikla labiausiai buvo išplėtotą Švenčionių (agr. Motiejus Kraužlys) ir Suvalkų apskrityse (agr. Jonas Pajaujis). Nuo 1928 m. gegužės ėjo M. Stankevičiaus redaguojamas mėnraštis „Dirva“. Profesinius patarimus spausdino ir socialines lietuvių kaimo problemas kėlė laikraščio „Vilniaus žodis“ specialus savaitinis priedas „Ūkininko žodis“ (1929–1939 m.). Priedą „Mūsų artojas“ nuo 1930 iki 1938 m. su pertraukomis leido „Vilniaus rytojus“. Straipsnius daugiausia rašė jauni žemės ūkio specialistai. Vilniuje veikė „Birtutės“, „Laimės“, „Darbininko“, „Bangos“, „Ryto“ kooperatyvai. Nors LŪD buvo aukštai vertinama specialistų, laimėdavo konkursus, jos veikla švietimo srityje pripažinta antivalstybine ir uždrausta 1937 m. pasienio zonoje, o 1938 m. sausį – visiškai.

Ypatingas funkcijas atliko 1914 m. įkurtas Vilniaus lietuvių klubas „Rūta“. Jo tikslai pramoginiai (koncertai, vaidinimai, šokių vakarai) ir politiniai (paskaitos, diskusijos). „Rūtos“ veikla atspindėjo lietuvių kultūrinio ir politinio gyvenimo pagyvėjimą. Klubas buvusi patogi vieta susitikimams, kurių metu konspiraciniu būdu buvo keičiamasi nuomonėmis politiniais klausimais, derinami

skirtingi požiūriai, numatomos veiklos gairės. Klubas tapo reikšmingu lietuvių inteligentijos centru, tačiau po 1928 m. dėl vidinių nesutarimų sumenko ir 1933 m. bankrutavo.

Ypatingos svarbos kaimuose turėjo Lietuvių šv. Kazimiero jaunimui auklėti ir globoti draugija, visuomeninė švietimo ir kultūros draugija, 1925/1926–1936 m. veikusi Pietryčių Lietuvoje. Ji siekė katalikiškai šviesti, auklėti, šelpti Lenkijos valdomos Rytų Lietuvos lietuvių jaunimą, palaikyti tautiškumą. Šios draugijos, kaip ir kitų, įkūrimo priežastis buvo vietinės lenkų valdžios antilietuviška politika, tiesiogiai sąlygojanti aktyvių lietuvių veikėjų (šiuo atveju ypač kunigų) būrimąsi į panašaus pobūdžio organizacijas, kad būtų efektyviau ginamos pilietinės ir tautinės lietuvių teisės, galima sakyti, visose gyvenimo srityse. Pirmasis ilgalaikis pirmininkas – kun. dr. Antanas Viskantas. Valdyba: K. Aleksa – sekretorius, I. Budzeika – išdininkas; kiti nariai – kun. N. Raštutis ir D. Palevičienė, garbingi ir pasirošę veiklai nariai. Ypatingi nuopelnai draugijai priskiriami kun. A. Viskantui ir Nikodemui Raštučiui, kurie daugiausia rūpinosi iš pradžių įstatų paruošimu, jų suderinimu ir pritaikymu veikimo būdų

augančios represijų bangos sąlygomis. Šv. Kazimiero draugija Vilniaus krašto lietuvių jaunimui steigė skyrius, skaityklas, knygynus, darželius, mokyklas, kursus suaugusiesiems. Rengė paskaitas, diskusijas, kultūros renginius: minėjimus, vaidinimus, koncertus, parodas, ekskursijas, varžybas. Labai plačiai įprasmino Vytauto Didžiojo 1930 metais sukakusį jubiliejų kaimuose statydama paminklinius kryžius. 1936 m. gruodį draugijos veiklą Lenkijos valdžia uždraudė.

Lietuvių veiklai dinamikos ir įvairovės suteikdavo studentai, susibūrę į Lietuvių studentų sąjungą, įkurtą Vilniuje 1925 m. Lietuvių studentų sąjungos aktyvūs pirmininkai buvo: Antanas Juknevičius (1926–1929 m.), Vincas Martinkėnas (1929–1935 m.), Petras Viščinis (1935–1937 m.) ir kiti. Jų programinis šūkis: „Tau, Tėvyne, aukojame savo jaunąsias jėgas!“ Organizacija sukūrė 5 sekcijas: dramos (įsteigta 1930 m., vadovas A. Krutulys), katalikų veikimo, studentų (abi įsteigtos 1931 m.), sporto (įsteigta 1932 m.) ir visuomenininkų (įsteigta 1934 m.). Dramos sekcija (nuo 1936 m. Vilniaus lietuvių teatras) rengė spektaklius, koncertus, organizavo kitas kultūrinės pramogos, 1939 m. jos aktoriai sudarė Vaidilos

teatro branduolį. Studentų sekcija rūpinosi moterų švietimu, propagavo tautinį meną. Sąjunga turėjo studentų savišalpos fondą, biblioteką, chorą (jį 1930 m. subūrė Julius Sinius, vadovas A. Krutulys), rengė paskaitas, platino ir skatino skleisti lietuvišką spaudą, knygas. 1933–1939 m. leido žurnalą „Lietuviškas baras“. 1938 m. Lenkijos vyriausybei parengė memorandumą dėl Vilniaus krašto lietuvių kultūros slopinimo 1935–1939 m. Atsakydami į vaivados L. Bocianskio represijas, Studentų sąjungos nariai su Vilniaus lietuvių choru „Varpas“ vykdė žygius po Vilniaus kraštą, kur buvo įvairių tautybių šiltai priimami per spektaklius, koncertus. Žygių metu buvo renkama etnografinė medžiaga. Kaimiečiams studentų kultūrininkų apsilankymai buvo tikra atgaiva nuo pilko gyvenimo realijų. Iš šios grupės jaunimo išaugo aukšto lygio aktorių ir teatralų (paminėsiu Juozą Kanopką, Aldoną Liobytę), literatų (Rapolas Mackonis, Ona Miciūtė, Aldona Liobytė, Antanas Karužas, Mykolė Krinickaitė, Albinas Žukauskas ir kt.). Kūrybos viršūnes pasiekė Vladas Drėma. Tiek valstybės administracinė, tiek Vilniaus Stepono Batoro universiteto vadovybė LSS trukdė veikti, narius persekiojo.

Paliekame neaptartas lietuvių bendruomenei labai svarbias, ypač jų gyvenimą veikiančias sritis: lietuvių kunigų švietimo ir pastoracinę veiklą ir spaudos organizatorių, leidėjų darbus bei pasiekimus. Tikėkime, kad šis forumas susilauks atgarsio, savivaldybės dėmesio, nebus tik trumpalaikis ramentas, o visavertė dedamoji mūsų valstybės ir tautos istorijos atkarpa. „Non licet facere malum ut eveniret bonum“ (Neleistina daryti bloga, kad išeitų gera), – šia gilia, universalia humaniška mintimi linkiu Lietuvos politikams, kultūros ir mokslo korifėjams vadovautis kuriant Lietuvos, mūsų Tėvynės, gyvenimo perspektyvas.

(Pabaiga)

Lietuvių studentų sąjunga. Iš kairės sėdi I eilėje: 3. B. Verkelytė, 4. M. Lemešytė; II eilėje: 2. J. Ma-ceika, 4. A. Krutulys, 5. E. Palevičiūtė, 6. J. Kanopka, 8. P. Čibiras; III eilėje: 2. Ona Miciūtė, 6. Sofija Urbanavičiūtė; IV eilėje: 3. A. Burokas, 5. Pr. Žemaitis

Iš Senujų Alksnėnų Tumelių šeimos kamieno

AGNĖ KARČIAUSKAITĖ-JANKAUSKIENĖ

Tęsinys.

Pradžia š. m. „Aušros“ 17 nr.

Elena Pacenkaitė-Bergienė (1924–1999)

Petro ir Agnietės dukra Elena baigė Punsko mokyklą ir kurį laiką gyveno namuose su tėvais. 1941 metais kartu su visa šeima buvo prievarta iškeldinta iš Punsko ir atvežta į Lietuvą, į Krekenavos miestelį Panevėžio rajone. Čia susipažino su Krekenavos laikrodininku Alfonsu Bergu ir, būdama dar tik 17 metų, už jo ištekėjo. Esant gana dideliame metų skirtumei, gyvenimas šeimoje nebuvo laimingas. Elena, neturėdama didesnio išsilavinimo, bandė dirbti įvairiose srityse: mezgukoje, vaistinėje, vaikų darželyje, kultūros namuose. Visą laiką lavinosi, įsigijo kino mechanikės specialybę. Būdama labai tvarkinga ir pareiginga, visų darbdavių buvo mylima ir gerbiama. Ypač pasižymėjo savo meno gebėjimais: labai gražiai mezgė, siuvinėjo, margino margučius. Baigė kulinarijos kursus ir tapo puikia kulinare, buvo kviečiama ruošti pobūvius mokyklos abiturientams. Visą laiką pati lavinosi, sekdamą spaudą, skaitydama knygas.

Įdomi ir Elenos vyro Alfonso Bergo kilmė. Netoli Linkuvos – Titioniuose, paskui Pamūšyje – gyveno Latonų šeima. Tamošius ir Ieva (Masiulytė) Latonai turėjo devynis vaikus: Kazimierą (sūnų), Joną, Eleonorą, Klemensą, Konstanciją, Elena, Nataliją, Kazimierą (dukra) ir Mykolą. Natalija Latonaitė 1905 metais ištekėjo už

Seserys Danutė, Natalytė ir Elena Pacenkaitės

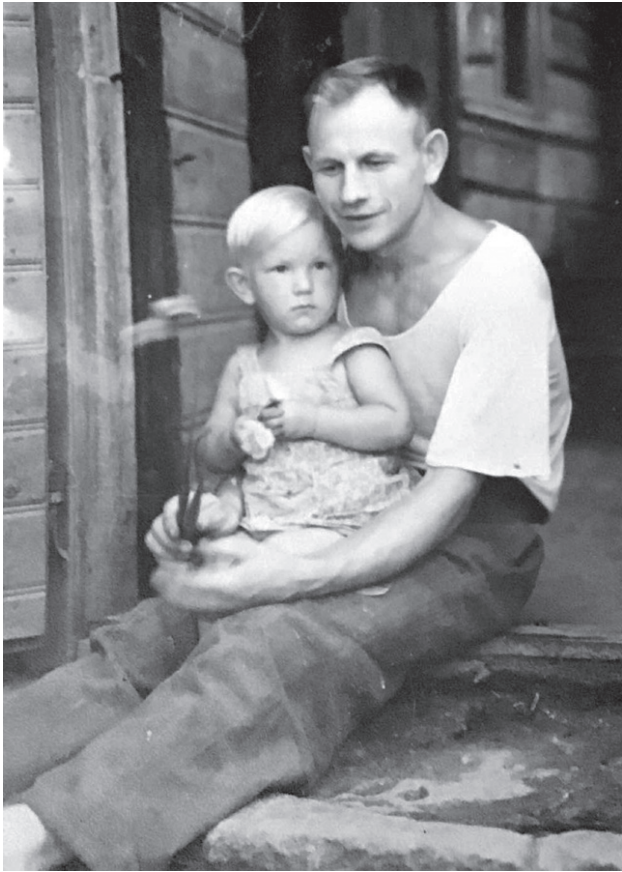
Jono Bergo ir tapo Bergiene. Tas Bergas, matyt, buvo latvis, nes atvyko čia iš Latvijos. Buvo stambus, tvirtas, jau vyresnio amžiaus vyras. Natalija jam buvusi antroji žmona. Jonas Bergas turėjo didelį malūną, kuris ir maitino visą šeimą. Bergai susilaukė trijų vaikų – Kazimiero, Alfonso ir Elžbietos. Kai vaikams buvo 11, 9, 6 metai, 1918-aisiais, mirė tėvas Jonas Bergas. Motina Natalija Bergienė su vaikais persikraustė gyventi į savo sesers Kazimieros Pakalnienės ūkį į Veselkiškės.

Natalijos Bergienės sesuo Kazimiera buvo ištekėjusi už Jurgio Pakalnio, kuris Veselkiškėse turėjo 7 ha žemės. Pakalniai augino šešis vaikus. Į savo šeimą jie priėmė ir Natalijos Bergienės vaikus Kazimierą, Alfonso ir Elžbietą. Vyriausiasis Pakalnių

sūnus Jonas (tuo metu jam buvo 34 metai) tapo Natalijos vaikų globėju. Jais rūpinosi kaip savais.

Taiigi Alfonsas Bergas nuo pat vaikystės patyrė beveik našlaičio dalia. Jis ypač susidraugavo su Pakalnių sūnumi Leopoldu, kurį namiškiai vadino Polce. Tai buvo labai sumanus, darbštus vyrukas, nagingas meistras – taisė laikrodžius, turėjo kuliąmąją mašiną. Prie jos dirbo ir vyresnysis Alfonso brolis Kazimieras. Alfonsas taip pat mėgo techniką ir dažnai kartu dirbdavo prie tos kuliąmosios. Abudu su Polce mėgo ką nors meistrauti. Buvo sugalvoję net nusikaldinti pinigų – monetų. Alfonso globėjai leido mokyti į Dotnuvą, visai jį šelpė.

Pakalnių šeima garsėjo ne tik gerais meistrais, bet ir muzikantais.

Alfonsas Bergas su sūnumi Gintautu

Vyrai buvo susiorganizavę dūdų orkestrėlį. Jame dūdą pūtė ir Alfonsas, ir jaunėlis Pakalnių sūnus Juozas, kuris vėliau baigė muzikos mokslus Klaipėdoje, Kaune, o paskui studijavo Leipcige ir tapo žymiu dirigentu, pianistu, fleitininku ir kompozitoriumi. Jis yra sukūręs daug žymių muzikos kūrinių, buvo puikus pedagogas ir kūrėjas. Karo metais (1948) KGB nužudytas Vilniaus senamiestyje.

Alfonsas Bergas, įsigijęs laikrodžių techniko ir auksakalio specialybę, dirbo įvairiose Šiaurės Lietuvos vietovėse. Pagaliau atvyko ir į Panevėžio apskritį, Krekenavos miestelį. Čia įsigijo nedidelę laikrodžių parduotuvėlę ir apsigyveno. Karo metais krautuvėlės neteko. Gavo ryšininko darbą pašte. Vėliau gavo licenciją nuosavai dirbtuvėlei. Tuo laiku (1941 metais) į Krekenavą atvyko iš Lenkijos, iš Punsko, ištremta Pacenkų šeima. Alfonsas susipažino su Pacenkų dukra Elena ir ją vedė. Pasistatė namą ir toliau garsėjo

ne tik Krekenavoje, bet ir apylinkėse kaip geras laikrodininkas ir visokios technikos meistras.

Gyvenęs nelengvą gyvenimą, Alfonsas sirgo plaučių tuberkulioze. Gydėsi ligoninėje, sanatorijose ir sulaukė gana gražaus amžiaus. Palaidotas Krekenavos kapinėse.

Elena ir Alfonsas susilaukė trijų vaikų: sūnaus Gintauto bei dvynukų Vytauto ir Virginijos. Gintautas mokėsi Krekenavos vidurinėje mokykloje, paskui Vilniuje baigė elektrotechnikos technikumą, įgydamas energetiko specialybę. Atitarnavęs armijoje, grįžo į Vilnių ir pradėjo dirbti kino mechaniku „Pergalės“ kino teatre ir kituose teatruose. Paskui dirbo vyr. energetiku žemės ūkio mašinų re-

monto ir statybos treščietyje Trakų Vokėje, dar vėliau – sanatoriniuose poilsio namuose „Aušra“ direktoriumi. Panaikinus tuos poilsio namus, kurį laiką dirbo automašinų remonto dirbtuvėse. Pagaliau su žmona Janina įkūrė savo įmonę – kavinę „Plieno paukštis“. Žmona Janina Babilaitė buvo baigusi anglų kalbą universitete ir ėjo atsakingas pareigas gamybos įmonėse.

Gintautas ir Janina susilaukė dviejų dukrų – Linos ir Rasos. Lina baigė vidurinę mokyklą ir toliau mokėsi kirpėjos amato. Vėliau baigė neakivaizdiniu būdu Vilniaus elektromechanikos kolegiją. IštekJo už Dzido Vaitkaus, kuris dirbo Vyriausybės apsaugoje. Dzidas ir Lina susilaukė trijų vaikų – sūnų Džiugo ir Skomanto bei dukters Ugnės. Kita Gintauto ir Janinos dukra – Rasa, baigusi vidurinę mokyklą, studijavo ir baigė politologiją Kauno Vytauto Didžiojo universitete. Vėliau mokėsi Anglijoje ir Airijoje.

Bergų dvynukai Vytautas ir Virginija mokėsi Krekenavos vidurinėje mokykloje. Virginija vėliau įstojo į Vilniaus prekybos mokyklą, ją baigė ir dirbo įvairiose prekybos įmonėse. IštekJo už muzikanto Prano Sadausko ir su juo susilaukė dukros Vaidos. Tačiau vyras tais pačiais metais žuvo autoavarijoje. Po keleto metų Virginija ištekėjo už psichologo Drąsučio Jauras ir su juo susilaukė sūnaus Roko. Dukra Vaida baigė buhalterijos mokslus. 2008 metais ji ištekėjo už Audriaus Darbaičio.

Vytautas, baigęs vidurinę mokyklą, buvo įstojęs į Vilniaus inžinerinį statybos institutą, bet dėl sveikatos jo nebaigė. Būdamas labai gabus, dirbo Vilniaus kuro aparatūros gamykloje prie labai tikslių staklių. Panaikinus šią gamyklą, pradėjo dirbti staliumi žemės ūkio remonto ir statybos treščietyje Trakų Vokėje. Vytautas vedė prekybininkę Janiną Augulytę, buvusią savo mokslo draugę. Jie susilaukė sūnų Lauryno ir Justino. Laurynas baigė Aukštąją karo akademiją ir tapo karininku. Jis dalyvavo taikos misijoje Balkanuose. Vedė Kristiną Kleponytę ir su ja susilaukė sūnaus Manto.

Danutė Viktorija Pacenkaitė

Danutė Viktorija Pacenkaitė mokėsi Punsko mokykloje. 1941 metais kartu su tėvais atvažiavo į Krekenavą ir tęsė mokslą Krekenavos mokykloje. Tačiau čia jai buvo sunku priprasti prie naujų žmonių ir gyvenimo sąlygų, todėl brolio Petro padedama persikėlė mokytis ir gyventi į Panevėžį. Pasibaigus karui, su seserimi Agniete išvyko į Vilnių ir įstojo į 2-ąją vidurinę mokyklą, kuri vėliau buvo pavadinta Salomėjos Nėries vardu. Gyveno bendrabutyje, o paskui su seserimis Agniete ir Birute nuomojamame bute. Baigusi mokyklą, studijavo Vilniaus universitete gamtos mokslus. Baigusi dirbo Vilniaus pedagoginio instituto bibliotekoje. 1952 metais ištekėjo už Juvencijaus Lapės. Jis ką tik buvo baigęs psichologijos

Danutė Pacenkaitė-Lapienė ir Juvencijus Lapė su vaikais Kęstučiu ir Jūrate

mokslus Vilniaus pedagoginiame institute ir 1952-aisiais pradėjo direktoriauti Rusnės kurčiųjų mokykloje-internate. Netrukus pas jį išvažiavo ir Danutė. 1953 metais abu grįžo į Vilnių. Vyras pradėjo dėstyti, vėliau dirbti Vilniaus pedagoginio universiteto Pedagogikos katedroje. Dar kurį laiką dirbo Kauno Vytauto Didžiojo universitete ir Teisės akademijoje Vilniuje. Paskelbė daug straipsnių psichologijos klausimais, skaitė nemažai paskaitų. Jam suteiktas mokslų daktaro laipsnis ir paskirta eiti docento pareigas.

Danutė Viktorija ir Juvencijus Lapės susilaukė sūnaus Kęstučio ir dukters Jūratės. Vaikai mokėsi Vilniaus 22-ojoje vidurinėje mokykloje. Paskui Kęstutis įstojo į Vilniaus inžine-

rinį statybos institutą (automobilių ir autoūkio specialybė). Baigęs tapo geru automobilių specialistu, inžinieriumi automechaniku. Vedė Gintarę Venskevičiūtę, kuri baigė biologijos mokslus. Kęstutis ir Gintarė susilaukė sūnaus Vytauto ir dukters Rasos.

Jūratė po vidurinės mokyklos pasirinko studijuoti mediciną. Baigusi šiuos mokslus, įsigijo rentgenologės specialybę. Po ordinarūros buvo paskirta tomografe prie pirmojo Lietuvoje tomografo Vilniaus Santariškių ligoninėje. Vėliau kurį laiką dirbo tomografe Vilniaus universitetinėje greitosios pagalbos ligoninėje, paskui vėl buvo pakviesta į Santariškių ligoninę šioms pareigoms. Jūratė parašė ir apgynė mokslinį darbą apie žmogaus smegenų kraujagyslių

susirgimus, diagnozuojamus tomografu. Jai suteiktas šios srities mokslų daktarės laipsnis. Jūratė ištekėjo už inžinieriaus Algio Dementavičiaus ir su juo susilaukė sūnaus Dariaus bei dukters Kamilės.

Juozo Pacenkos šeima

Juozas Pacenka gana ilgai gyveno savo namuose kartu su tėvu Jonu Pacenka ir broliu Petru. Galbūt brolio paveiktas, jis tapo dideliu patriotu, užsirašė į lietuvių savanorius ir aktyviai kovojo su lenkais, kurie visokiais būdais stengėsi išnaikinti Punske gyvenančius lietuvius. Kartą nušovęs lenkų policininką turėjo ilgai slapstytis, nes už tai galėjo patekti į kalėjimą. Tik po 1920-ųjų amnestijos grįžo į normalų gyvenimą. Kartu su tėvu Jonu padėjo Petro žmonai Agnietei tvarkytis ūkyje, kadangi jos vyras Petras buvo labai užsiėmęs visuomenine veikla (dirbo viršaičiu, buvo Blaivybės draugijos pirmininkas). Tik 1937 metais Juozas vedė Anelę Pečiulytę iš Pelelių ir atsiskyrė nuo Petro šeimos. Kitapus kelio, ant jam paskirto lauko, pasistatė nedidelę trobelę ir su žmona bei tėvu persikėlė ten gyventi. Susilaukė sūnaus Algio ir taip gyveno iki 1941-ųjų, kada prievarta kartu su Petro šeima buvo iškeldinti į Lietuvą. Apsigyveno Upytėje esančiame sename dvare su Punsko Čėplų šeima. Iš čia persikėlė į Pociūnėlius už Krekenavos, į tuščią sodybą. Tėvas Jonas Pacenka Upytėje persišaldė, susirgo ir mirė. Palaidotas Upytės kapinėse.

Pociūnėliuose gyvendami Juozas ir Anelė Pacenkos susilaukė dviejų dukterų – Teresės ir Alytės. Sunku buvo čia gyventi. Sodyba apsupta miškų. Naktimis ateidavo partizanai ir reikalaudavo visokio maisto. Dienomis atvykdavo iš Krekenavos tarybiniai gynėjai, kurie reikalaudavo išduoti partizanus, visaip kankindavo, mušė. Kadangi dėdė nepažinojo vietinių gyventojų (tai jam svetimos vietos), negalėjo jų ir išduoti. Taip iš

abiejų pusių kankinamas dėdė pasi-
ligojo ir, būdamas tik 50 metų, mirė.
Palaidotas Krekenavos kapinėse. Li-
kusi našlė, Anelė Pacenkienė kurį
laiką gyveno pas dukrą Kėdainiuose.
Kita dukra Alytė buvo įsikūrusi Jo-
navoje. Sūnus Algis yra statybinin-
kas ir gyvena Panevėžyje. Motina
palaidota Kėdainiuose.

Jono Pacenkos dukra Katrė ištekė-
jo už Dominyko Staskevičiaus iš Tra-
kiškių. Tai buvo labai geras žmogus,
bet neturtingas ūkininkas, todėl Kat-
rės gyvenimas nebuvo lengvas. Katrė
ir Dominykas susilaukė keturių duk-
terų – Katrės, Leokadijos, Bronės ir
Genutės bei dviejų sūnų – Petro ir
Juozuko. Katrė ir Leokadija ištekėjo
ir išėjo iš namų. Leokadija labai jau-
na mirė. Palaidota Punsko kapinėse.
Ūkininkauti liko sūnus Petras, nes
tėvas Dominykas gana jaunas mirė.
Namuose liko dar Bronė ir Genutė
bei mažiausias vaikas Juozukas. Ge-
nutė, baigusi mokslus prekybos mo-
kykloje, ištekėjo ir išvyko gyventi ir
dirbti kažkur už Suvalkų.

1941 metais, kaip ir daugelis lie-
tuvų, buvo ištremti į Lietuvą. Juos
apgyvendino kažkur Marijampolės

apylinkėse. Petras su savo šeima
liko ir toliau gyventi Lietuvoje.
Į Lenkiją, į savo namus, grįžo tik
mama su dukra Bronė ir sūnumi
Juozuku. Bronė parsivežė ir savo
dukrelę Laimutę. Visi ėmėsi tvar-
kyti apleistą ūkį. Laimutė ište-
kėjo ir kartu su savo vyru gražiai
ūkį atstatė. Netrukus visi galėjo
džiaugtis nauju gyvenimu, vai-
kus leisti į mokslus. Mama Kat-
trė Staskevičienė, pavargusi nuo
sunkaus gyvenimo, mirė. Gana
ilgai pasidžiaugusi savo dukros
Laimutės gyvenimu, iškeliavo iš
šio pasaulio ir Bronė. 2006 metais
mirė ir Juozukas. Visi jie palaidoti
Punsko kapinėse.

*(Remtasi Birutės Pacenkaitės-
Šnarienės pasakojimais)*

III. IŠ VALINČIŲ ŠEIMOS ISTORIJS

Senųjų Alksnėnų Tumelių jau-
niausioji dukra Veronika buvo
išleista mokytis siūti. Ji, kaip ir
jos broliai ir sesuo, bandė išvykti
į Ameriką, tačiau po medicinos

Veronika Tumelytė-Valinčienė su dukra Alicija

Alicija Valinčiūtė-Studikienė, Isvalda Studikaitė, Veronika Tumelytė-Valinčienė ir Vytautas Studikas
1957 m. Vilniuje

apžiūros Hamburge dėl silpnų akių
buvo išsiųsta namo. Gyvendama
Suvalkuose, susipažino su buvusiu
ukrainiečiu Jonu Valinčiumi iš Je-
ziorkų kaimo ir už jo ištekėjo. Va-
linčius gimė 1902 metais ir augo
Ukrainoje, Voluinės srityje, lietuvių
Vincento Valinčiaus ir Marcelės
Zimnickaitės-Valinčienės šeimoje.
Kodėl jie kažkuriuo metu gyveno
Ukrainoje, šeimos palikuonims nėra
žinoma. Galime tik spėti, kad jie ten
nukeliavo ieškodami darbo, kaip ir
kiti lietuviai tuo laikotarpiu. Vyres-
nieji pasakoja, kad už kažkokį streiką
ar sukilimą daugelį Voluinės vyrų su-
ėmė caro valdžia ir ištrėmė į Lietuvą.
Apgyvendino juos Punsko ir Suvalkų
apylinkėse. Niekas nežinojo tikrųjų
jų pavardžių, todėl visus lenkiškai
vadino „Volyncy“, o sulietuvinus jie
tapo Valinčiais. Net ir tą kaimą, ku-

ALICIJA SIUDIKIENĖ. Kelionė, 2010 m. drobė, aliejus 48 x 78 cm.

riame dauguma jų gyveno, pavadino Valinčių kaimu. Kaip buvo išties, nežinome, tačiau Jonas Valinčius buvo lietuvis, atvažiavęs iš Ukrainos, ir dirbo Suvalkuose. Ten jis susipažino su Veronika Tumelyte, kurią vedė 1927 m. gegužės 24 d. Gyvendami Suvalkuose, jie susilaukė dukters Alicijos. Lietuvai dirbantys agentai prikalbino Valinčius su jais bendradarbiauti ir teikti kai kurias žinias apie lenkų kariuomenę, organizacijas. Šios veiklos organizatoriai buvo susekti ir suimti, išduoti ir Valinčiai. Veronika su maža dukrele pateko į kalėjimą, o Jonas spėjo pasislėpti ir dingo. Po metų Veronika su dukrele išleistos ir ištremtos į tolimesnes Lenkijos apylinkes. Iki karo gyveno ir dirbo Balstogėje. Vėliau atvyko į Vilnių ir dirbo lietuvių mokinių bendrabutyje. Veronika buvo apsišvietusi, nuoširdi moteris, visiems skubanti padėti. Ją artimieji vadino Mamule, kiti – Tetuke. Mirė Vilniuje 1980 m. Palaidota Sudervės kapinėse. Apie Jono Valinčiaus likimą žinių nėra.

Dukra Alicija baigė Salomėjos Nėries gimnaziją, įstojo į Dailės akademiją, tačiau mama Veronika susilaužė klubą, tais laikais reikėjo ilgai gulėti, tad Alicijai teko ją slaugyti ir atsisakyti dailės. Vėliau ji baigė

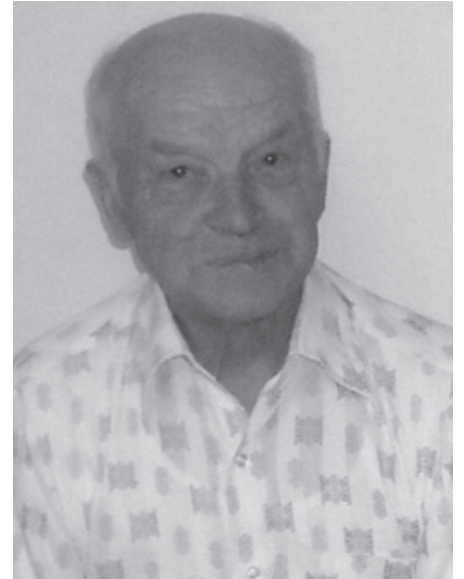
istoriją Vilniaus universitete. Ištekėjo už žurnalisto Vytauto Siudiko, kuris ilgus metus dirbo Ministrų Taryboje patarėju. Alicija visą laiką domėjosi menu, išėjusi į pensiją lankė dailės studiją, pelnė tautodailininkės vardą, su savo paveikslais dalyvavo daugybėje parodų Lietuvoje ir užsienyje, surengė keturias personalines parodas. Alicija Valinčiūtė-Siudikienė amžinojo poilsio atgulė 2023 m. gegužės 20 d., palaidota prie mamos Vilniuje, Sudervės kapinėse.

Alicija ir Vytautas susilaukė dviejų dukterų – Isvaldos ir Ermitos. Isvalda su vyru gydytoju Eugenijumi Alekna apsigyveno Tauragėje. Jų sūnus Julijus gyvena ir dirba Vilniuje, o dukra Diana šeimą sukūrė Amerikoje ir aktyviai dalyvauja Amerikos lietuvių veikloje. Ermita baigė mediciną, ištekėjo už bendramokslinio gydytojo Rusteikos ir susilaukė sūnaus Gedimino bei dukros Aušros. 2001 m. Ermita su vaikais išvyko į Ameriką, kur gyvena ir dabar. Aušra yra akių gydytoja, o Gediminas – teisininkas. Abu ten sukūrė šeimą.

(Pabaiga)

Straiptsnis spausdintas „Terra Jatwezenorum“ 15 tomo 1 dalyje.

JULIUS NEVULIS

2022 m. gruodžio 7 d. mirė buvęs Lumbių kaimo ūkininkas, kovų dėl lietuviškų šv. Mišių Seinuose talkininkas Julius Nevulis.

Julius gimė 1936 m. balandžio 12 d. Leokadijos (Valukonytės) ir Juozo Nevulijų šeimoje Žvikeliuose. Jis buvo vyriausias, augo su sese Ona ir broliu Petru. Baigė 7 klases, atitarnavo kariuomenėje Braneve ir dirbo tėvų ūkyje.

1961-aisiais Julius vedė Anelę Baliūnaitę iš Vidugirių ir persikėlė gyventi į mamos tėviškę Lumbiuose, kurią prieš 20 metų buvo palikęs jo dėdė Antanas Valukonis (jis 1941 m. repatriavo į Lietuvą). Senovinę nedidelę sodybą, esančią netoli Seinų, nauji šeimnininkai perstatė ir praplėtė, nusipirko daug žemės. Kartu apsigyveno ir Juliaus tėvai. 1964 m. sutuoktiniams gimė sūnus Vytautas, dar po keletu metų Juozas. Kelios kartos ūkį puoselėjo, sodybą apso-dino sodu, statė modernius pastatus, 7 ha dirbamos žemės plotą padidino iki 90 ha. Julius sulaukė dviejų anūkų ir penkių proanūkių.

Vyresnioji Nevulijų karta visada dalyvaudavo lietuviškose šv. Mišiose Seinų bažnyčioje, o prieš 40 metų kartais talkindavo ir uždraustuose lietuviškuose giedojimuose.

Minėtuvės Seinuose

Lai Dievas skiria Jums, Juliau, tinkamą atlygį už sunkius darbus ir nuoširdžias maldas.

JURGIS ZABLACKAS

Sausio 8 d. mirtis pasiglemžė Aradnykų kaimo ūkininką, 8 metus ėjusį kaimo seniūno pareigas, savanorį gaisrininką Jurgį Zablacką.

Jurgis gimė 1959-ųjų birželio 4 d. Vito ir Bronės (Pakutkaitės) Zablackų šeimoje, augo su 3 metais jaunesniais broliu ir sese dvyniais – Jonu ir Danute. Lankė Aradnykų pagrindinę mokyklą, o ją baigęs liko tėvų namuose ūkininkauti. 2005 m. mirus tėvui, 30 metų buvusiam seniūnu, perėmė ir šias pareigas. Turėjo gražų balsą, mėgo bendrauti su žmonėmis. Noriai dalyvaudavo visuomeninėse talkose, buvo draugiškas. Pastaruosius dvejus metus, mirus mamai, Jurgis namuose gyveno vienas. Per anksti taip pat iš šio pasaulio buvo iškeliavusi ir palikusi savo šeimą sesuo. Zablackai gyveno labai gražioje vietoje prie Alno ežero ir Alnos upės, šalia senolio ažuolo. Likęs vienas Jurgis gal ir nepanoro tinkamai pasirūpinti savo sveikata.

Geru žodžiu Jurgį mini likęs brolis, sesers šeima ir kiti jo artimieji.

Lai ir gailėstingasis Dievas pastebi tik gerus Jūsų darbus.

ONA ŠULIAUSKIENĖ

Sausio 13 d. iškeliavo į amžinybę Lumbių kaimo gyventoja, buvusi didelio ūkio šeiminkė Ona Šuliauskienė.

Ona gimė 1943-iaisiais Jurgio ir Stasės Suščevičių šeimoje Vilkapėdžiuose. Turėjo keturis brolius: Vitą, Joną, Antaną ir Albiną. Kai Onutei buvo 13 metų, susirgusi džiova mirė jos mama. Būdama dar vaikas, Onutė, likusi namuose vienintelė moteris, ant savo pečių turėjo nešti didelę namų ruošos darbų naštą, prižiūrėti brolius, iš kurių jauniausiam Albinui buvo tik penkeri metai.

Suaugusi Ona ištekėjo už Lumbių kaimo ūkininko Sigito Šuliausko. Šeimoje gimė keturi vaikai: Stasys, Alina, Juozas ir Gražina. Šuliauskų ūkis, kuriame dabar šeiminkauja

vyriausiojo sūnaus Stasio šeima – vienas didžiausių ir moderniausių apylinkėje, su gražiai sutvarkyta aplinka. Tai tikriausiai kažkiek ir darbščios močiutės Onos nuopelnas.

Ona sulaukė šešių anūkų: Artūro, Tomo, Violetos, Kasparo, Barteko ir Viktorijos. Kai kurie iš jų lankė lietuviškas mokyklas. Sūnus Juozas artimai bendradarbiauja su „Lietuvių namais“.

Lai darbščios Jūsų rankos pailsi amžinybėje nuo sunkių darbų.

VERONIKA VALUKONIENĖ

Kovo 3 d. garbingų metų sulaukusi mirė buvusi puiki šeiminkė, ūkininkė Veronika Valukonienė.

Veronika gimė 1928 m. liepos 20 d. Juozo ir Onos (Misiukonytės) Kmieliauskų gausioje šeimoje Juodeliškių kaime. Jos broliai ir seserys tai Julė, Albinas, Jonas, Miliutė, Onutė, Juozas, Antanas. Ne visi jie užaugo, dauguma mirė maži, tad tėvas, kad apsisaugotų nuo tolesnių mirčių ir nelaimių, šalia namų buvo pastatęs mūrinį kryžių.

Kai Veronikai buvo 12 metų,

1941-aisiais, Kmieliauskai, kaip ir daugelis mūsų krašto gyventojų, turėjo išvykti į Lietuvą. Šeima buvo apgyvendinta netoli Marijampolės, paskui perkelta arčiau Kauno. Kiek paūgėjusią 16-metę Veroniką Bulakavo dvarelis šeimininkai buvo priėmę kaip tarnaitę. Reikėjo sunkiai dirbti. 1946 m. Kmieliauskams pavyko grįžti į tėviškę, tačiau apgriautoje sodyboje vėl laukė daug vargų. Nepaisant to, jaunimas Juodeliškėse sueidavo, daug dainuodavo. Veronika, jos du broliai ir sesuo turėjo gražius balsus ir noriai dalyvavo kaimo vakarėliuose.

Ištekėjusi už Vito Valukonio, Veronika persikėlė gyventi į Lumbius. Išaugino tris vaikus: Stasį, Elena, Silviją. Jų šeimos padovanojo močiutei septynis anūkus ir aštuonis proanūkius.

Veronika rūpinosi lietuvių kultūros paveldu. Išsaugojo ir padovanojo Seinų „Lietuvių namams“ 1910 metų „Saltinio“ numerius. Visada noriai prenumeravo ir skaitė „Aušrą“.

Lai amžinybė suteikia Jums ramų užsitarnautą poilsį.

MATAS SINKEVIČIUS

Balandžio 15 d. paliko šį pasaulį dar labai jaunas dviejų dukrelių tėvas Matas Sinkevičius.

Matas gimė 1996 m., buvo jauniausias Vito ir Danutės (Zablackaitės) Sinkevičių sūnus. Gražioje tėvų

sodyboje Aradnykuose augo su ketiolika metų vyresniais broliais Dariusimi ir Robertu. Kai mirė mama, jam buvo tik aštuoniolika.

Mokėsi Aradnykų pagrindinėje mokykloje, Seinų gimnazijoje, baigė Seinų technikumą. Dar būdamas labai jaunas, susituokė su Edita Nevulyte. 2015 m. šeimoje gimė dukra Natalija, o dar po 4 metų dukrelė Amelija. Mergaitės lanko Seinų lietuvių „Žiburio“ darželį ir mokyklą.

Kad išlaikytų šeimą, Matas ėmėsi įvairių darbų: buvo vairuotojas, dirbo didmeninėje baldų parduotuvėje. Daugiau nei pusmetį prieš mirtį jis įsteigė vienasmenę privačią įmonę ir išvyko dirbti į Švediją prie namų statybos ir remontų. Labai mylėjo savo dukreles ir negalėdavo sulaukti, kada vėl su jomis pasimatys.

Liko tik gilus dukrelių, tėčio, brolių ilgesys. Lai gailestingas Dievas didelį jų skausmą išsklaidys.

ONA GRĖBLIŪNIENĖ

Birželio 23 d. mirė Burbiškių kaimo ūkininkė, siuvėja, pensininkė Ona Veronika Grėbliūnienė.

Ona gimė 1935 m. kovo 17 d. Stefanijos ir Antano Baranauskų šeimoje Valinčių kaime. Turėjo vyresnį brolių

Jurgį, jaunesnį Kazimierą ir sesę Teکلę, kuriai buvo 2 metai, kai mirė jų mama. Veronikai tada buvo 12 metų. Tėvui antrąkart vedus, dar gimė Marytė ir Petras.

Baigusi 4 klases, Ona pramoko iš tetos Veronikos Baranauskaitės siūti ir eidavo kartu po kaimus, teikdamos siuvimo paslaugas. Sulaukusi 24 m., ištekėjo į Burbiškių kaimą už Broniaus Grėbliūno. Kad išsilaikytų 7 ha ūkyje, vyras papildomai dirbdavo Krasnavo kolūkyje, o Ona siūdavo aplinkinių kaimų žmonėms. Sutuoktiniams gimė sūnūs Romas ir Vitas bei duktė Teresė, kuri baigusi Punsko licėjų liko gyventi šalia tėvų ir daugiausia jiems senatvėje talkino.

Ona labai mylėjo gamtą, žavėdavosi Galadusio ežeru, prie kurio buvo prigludę Grėbliūnų laukai, taip pat mėgo rankdarbius: mokėjo austi, daug mezgė. Sulaukė penkių anūkų ir dviejų proanūkių. 2019 m. Grėbliūnai atšventė auksines vestuves, o po metų vyro mirtis sutuoktinius išskyrė.

Lai amžinybė dovanoja Jums bendrystę su Dievu ir tais, kuriuos mylėjote.

Vėlinių minėtuose taip pat prisiminti asmenys, apie kuriuos rašyta „Aušroje“:

Prelatas Edmundas Putrimas
(1959 09 03–2022 11 15),

Jonas Vilkelis
(1938 09 05–2023 03 02),

Anelė Vaicekauskienė
(1937 04 02–2023 08 19),

Petronėlė Berneckienė
(1939 06 11–2023 08 22),

Juozas Bukauskas
(1950 09 17–2023 09 04),

Vitas Jančiulis
(1950 11 11–2023 10 26).

In memoriam Žagarių kaimo gyventojui Vitui Jančiuliui

BOŽENA BOBINIENĖ

Artėjant Vėlinėms, mirusiųjų šventei, „anapus saulės“ iškelio tėvas, senelis, brolis, sūnus, draugas Vitas Jančiulis... Turbūt laikas nebuvo atsitiktinis. Vito siela pasirinko įsimintinas datas, kurios siejasi su koku nors išskirtiniu įvykiu. Galbūt tam, kad ir mes atsimintume...

Vitas gimė 1950 m. lapkričio 11 d. Monikos ir Juozo Jančiulių šeimoje Radžiūčių kaime. Data išties nepaprasta: prasidėjo dvidešimtojo amžiaus šeštasis dešimtmetis, be to, lapkričio 11-ąją Lenkijoje minima Nepriklausomybės diena – simboliška, reiškianti laisvę ir išsivadavimą. Taigi, valstybinė šventė sutapo su Vito gimtadieniu, todėl jis mėgdavo pajuokauti, kad būtent dėl jo jubilėjaus visi Lenkijoje švenčia ir dėl to turi laisvadienį. Mirė Vitas spalio 26-ąją. Šią datą taip pat nesunku bus atsiminti – tai... jo vestuvių diena...

Monikos ir Juozo Jančiulių šeimoje Vitas buvo antras vaikas. Jis turėjo šešias seseris ir vieną brolių. Jaunuolis

aštuonerius metus mokėsi Juodeliškių mokykloje, nors baigė tik 7 klases. Vieną klasę teko kartoti. Vitas dėl to nesisielojo, o kitiems juokaudamas aiškino, jog mokytojai specialiai dar vienerius metus paliko jį mokykloje, kad padėtų jiems mokytis jaunesnius vaikus.

Vitas Jančiulis

Nuo 1969 metų Vitas dirbo Klevų valstybiniame žemės ūkyje (PGR). Tačiau 1971-aisiais buvo priverstas to darbo atsisakyti, kadangi vasario pabaigoje pašaukė jį tarnauti kariuomenėje Lenkijos pajūryje, Helio pusiasalyje. Karinėse jūrų pajėgose tarnavo 2 metus.

1975 m. spalio 26 d. Vitas vedė Anelę Dapkevičiūtę iš Žagarių kaimo. Tų pačių metų lapkričio 4-ąją įstojo į Žagarių savanorių ugniagesių gretas.

1976 m. Vitui ir Anei gimė pirmasis sūnus Algis. Kadangi tuomet Vitas dirbo Seinų žemės ūkio ratelių kooperatyve, visai šeimai teko apsigyventi Berznyko kaime. 1979-aisiais jauna šeima susilaukė dukros Zitos. Nors Berznyke Anelė ir Vitas turėjo daug draugų ir gerus kaimynus, jie vis tiek, ilgėdamiesi numylėto Žagarių kaimo, nuolat galvojo į jį sugrįžti. Savas kampelis juodu taip traukė, kad dar tų pačių metų pabaigoje iš Berznyko išsikėlė ir apsigyveno Žagarių kaimo centre, Stanislovo Vaškevičiaus

Vitas ir Anelė Jančiuliai

Iš šeimos albumo

1991 m. jis išrinktas Žagarių savanorių ugniagesių viršininko pavaduotoju ir šias pareigas ėjo 30 metų. Tų pačių metų rugsėjį gimė jauniausias sūnus Tomas.

Vitas buvo geras, atviros širdies žmogus. Labai mėgo ūkininkauti, buvo darbštus ir rūpestingas. Prireikus neatsisakydavo ir kitiems padėti. Išsiskyrė draugiškumu, kiekvieną sutikęs pakalbėdavo. Mėgo žvejoti, grybauti, pinti didelę pintines. Buvo puikus dainininkas ir giesmininkas. Mylėjo gamtą, Žagarių kaimą, bet labiausiai už viską savo šeimą: žmoną, vaikus ir septynis anūkus – Deivydą, Povilą, Artūrą, Nikolę, Džozefiną, Oliviją ir Dominyką...

Vitas Jančiulis buvo mano mamos Emilijos vyresnysis brolis. Kokį aš atsimenu dėdę Vitą? Iš vaikystės laikų atsimenu jį linksmą, mėgstantį pajuokauti, pažaisti su vaikais. Tuo metu mūsų – pusbrolių ir pusseserių – dar nebuvo daug, nes buvome Monikos ir Juozo Jančiulių

vyriausių vaikų pirmieji vaikai. Dėdė, kaip ir visa Jančiulių šeima, buvo labai muzikalus. Dažnai giminės suėjimuose, kad ir bosu – pirmasis užtraukdavo lietuvišką dainą. Mes, vaikai, dainų žodžių dar nemokėjom, tai jis, šokčindamas mus ant savo kelių, mokė priedainio: „Tumba – tumba...“ Mėgdavo „patampyti“ ir armoniką. Dainoms nebuvo galo, dėdė mokėjo jų labai daug.

Dėdės namai buvo atviri visiems. Šeimų suvažiavimai kartais užsitęsdavo, tada mus, vaikus, suguldydavo visus į patiestus ant grindų patalus, o suaugusieji sėdėdavo ligi vėlyvos nakties prie vaišėmis apkrauto stalo.

Iš tų laikų atsimenu dar dėdės – kairiško, jūreivio portretą, kuris kabojo, rodos, močiutės namuose. Man jis tada atrodė toks nepaprastas ir siejosi su egzotiškėmis kelionėmis. Pagalvodavau: „Oho, dėdė buvo prie tikros jūros ir plaukiojo tikru laivul..“

Nedaug su dėde bendravom, bet mano vaikystėje jis paliko gerus prisiminimus. Ir dar ne taip seniai – savo nupintą pintinę, į kurią rudenį rinkau ir rinksiu obuolius...

sodyboje. Po kelerių metų, 1983-iais, gimė dukra Silvija.

1984 metais Jančiulius ištiko nelaimė: sudegė gyvenamasis namas. Visą jauną šeimą į savo namus priėmė nuostabūs žmonės, artimi kaimynai Janina ir Zigmantas Vaškevičiai. Jančiuliai, nenorėdami per ilgai trukdyti geradariams, kurių šeima irgi buvo didelė, stengėsi kuo greičiau pasistatyti nuosavą namą ir jame apsigyventi. Sutelkę visas jėgas, Vitas ir Anelė kibo į darbus su didžiausiu atsidavimu bei begaliniu noru turėti savo būstą. Jų svajonę išpildyti padėjo ir geri žmonės. Vos per pusę metų Vitui ir Anei pavyko pasistatyti naują namą.

Tų pačių metų pabaigoje Vitą išrinko Žagarių kaimo seniūnu. Šias pareigas jis ėjo 20 metų. 1986 m. Jančiuliams gimė dukra Jovita, o po 4 metų – Asta.

Vitas buvo aktyvus ir veiklus Žagarių bendruomenės žmogus, todėl

Jančiulių šeima 1992 m.

Iš šeimos albumo

Virtuvėje

Gustė: Gal visų pirma sėskim ir susiplanuokim, ką paruošim šventei? Aš surašysiu lapely.

Danguolė: Gerai. Aš netgi susiieškojau mamos sąsiuvinį su receptais. Gal čia ką įdomesnio rasime...

Gustė: Na tai pirmiausia – kokius pyragus kepsim?

Danguolė: Aš siūlyčiau *šarlotkę* ir *piernyką*.

Gustė: O gal dar paprastą didelį *biskoptą*? Paskui galima būtų jį *perdėti* kremu su *morelėm*.

Danguolė: Būtų lyg tortas.

Gustė: O kiek yra *blekių*?

Danguolė: Palauk, pažiūrėsiu. Dvi didesnės ir dvi mažesnės.

Gustė: Tai užteks.

Danguolė: O dabar mėsos patiekalai... Vakar pirkau vištienos *filetų* ir gabalą *volovinos*. *Zamražarkėj* dar yra maltos *indiko* mėsos.

Gustė: Gal Tavo mamos sąsiuvinį yra kokių jau išbandytų mėsos patiekalų receptų? Aš pati dažnokai ruošiui pietums vištieną su *piečarkėm*. Labai paprasta. Reikia tik *filetų*, *piečarkių*, grietinėlės ir specialių *psipravų*. *Kepasi piekarnyke*.

Danguolė: Tai ir mes galėtume pagaminti tokį patiekalą. O *salatkes* kokias siūlai?

Gustė: Man skaniausia su *brokoliais* ir *tunčiku*.

Danguolė: Ta, kurią buvai paruošusi savo gimtadieniui? Tikrai labai skani. O gal dar tą su *brukselke*, parmezanu ir *vlaskais* riešutais?

Gustė: *Nesisako* – *vlaski*, o *graikiški*. ☺ Taip, šitą tai būtina. Atsimenu, kad per mano gimtadienį ji pirmiausia suvalgyta.

Danguolė: Na gal tiek ir pakaks. Viską surašei? Tai *statyk* tašką, ir imamės darbo!

Gustė: Gerai, kad yra *zmiivarkė*, nes bus visa krūva nešvarių indų.

BIRUTĖ BURDINAITĖ-OŁÓW

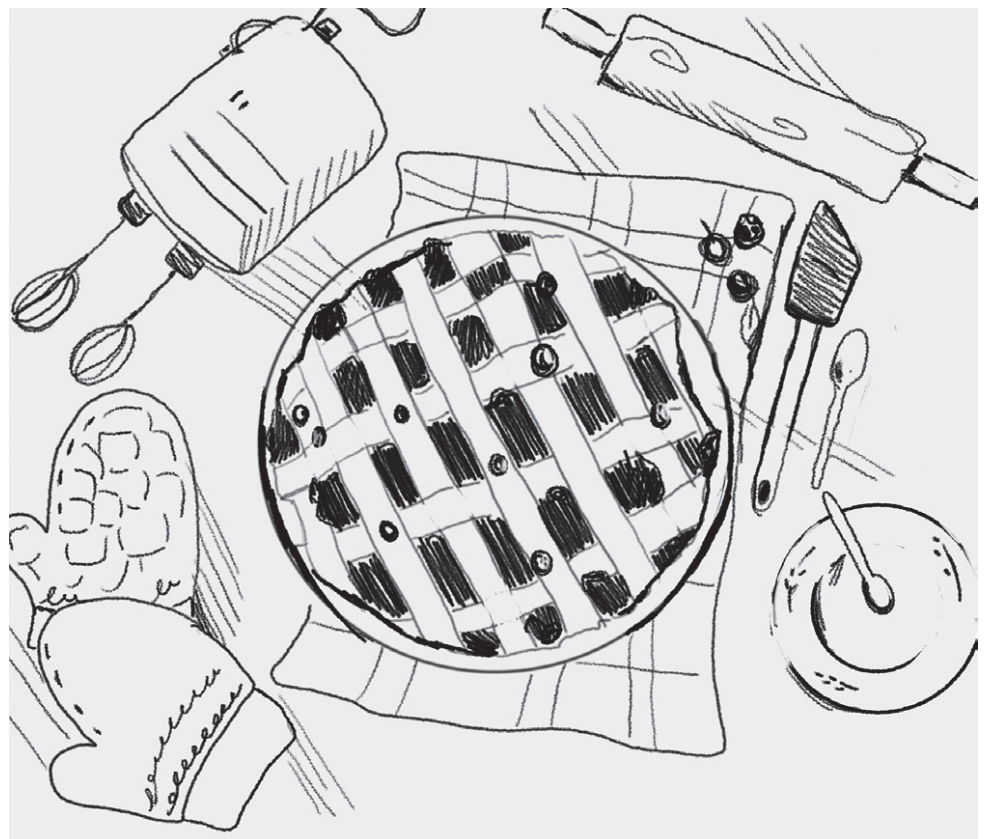
Danguolė: Kaipgi kitaip? Juk šiais laikais be jos neapsieisi.

Gustė: Tiesa.

Danguolė: Prisidirbsim, bet paskui galėsime švęsti iki pirmųjų gaidžių.

Gustė: Oi, bus linksma, bus smagu!.. ☺

Merginų pokalbyje daug svetimžodžių, kurių reikėtų vengti. Įsidėmėkime ir vartokime jų lietuviškus atitikmenis: *šarlotkė* – *obuolių pyragas*, *piernykas* – *meduolis*, *biskoptas* – *biskvitas*, *morelė* – *abrikosas*, *blekė* – *skarda (kepimo forma)*, *filetas*

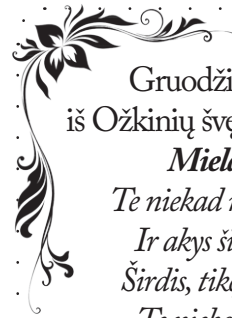

– *filė*, *volovina* – *jautiena*, *zamražarkė* – *šaldymo kamera*, *indikas* – *kalakutas*, *piečarkė* – *pievagrybis*, *pšipravos* – *prieskoniai*, *piekarnykas* – *orkaitė*, *salatkė* – *mišrainė*, *salotos*, *brokulas* – *brokolis*, *tunčikas* – *tunas*, *brukselkė* – *briuselinis kopūstas*, *zmvarkė* – *indaplovė*. Biskvitą galima *pertepti* kremu, ne *perdėti* (plg. lenkų k. przekładać kremem).

Mūsų krašte *vlaskais* pavadinami riešutai (plg. lenkų k. orzech włoski) – tai ne *graikiški*, o *graikiniai* riešutai. Mat rūšinė daikto ypatybė nusakoma priesagos *-inis* būdvardžiu (plg. *arabinė akacija*, *balkaninė pušis* ir pan.).

Sangražinės veiksmažodžių formos nevertotinos, kai veiksmai negali vykti savaime, pvz.: *Vištiena kepa* (*kepama*) *orkaitėje*. *Nesisako* (*Nesakoma*) – *graikiški*, o *graikiniai* riešutai. *Nosinė čia nesirašo* (*nerašoma*; *Nosinės čia nerašome*). *Kaip kirčiuojasi šis žodis?* (*Kaip kirčiuojamas, kirčiuotinas šis žodis? Kaip kirčiuoti šį žodį?*). *Tas klausimas jau sprendžiasi* (*sprendžiamas*).

Nevertotina *statyti tašką, kablelį*, kitus skyrybos ženklus, o *(pa)dėti, (pa)rašyti tašką, kablelį*, kitus skyrybos ženklus.

Gruodžio 2 d. **Marytė Vaičiulienė** iš Ožkinių švęs savo jubiliejinį gimtadienį.

Miela Mama ir Močiute,

Te niekad neapleis energija sparnuota

Ir akys silumą jaunatvišką teskleis.

Širdis, tikėjimo žiedais apvainikuota,

Te niekada pavargti Tau neleis.

Mes linkim Tau energijos, sveikatos

Ir šypsenos, geros, plačios.

Tegul Tau skiriamus ILGLAUSIŲ METŲ

Dar šimtą kartų pakartos...

Su 70-uju gimtadieniu sveikina

Dukra Rasa su vyru Algiu bei anūkai

Jonas, Viktorija ir Erika iš Kanados

ŽODŽIAI TRADICIJOMS

Garbė tradicijų laikytis,
Jos net sunkiais laikais diegtos,
Dienų tėkmėje vis dalytos,
Kad nebeatmestų niekas.

Tradicijos lyg skalsi duona –
Tautos vienybę palaiko
Ir pagrindą savasčiai duoda
Šurmuly madingo laiko.

Tradicijas brangint privalom,
Visi lietuviai jų šaukti.
Tegu joms meilė neatšala
Kiekvieno tautiečio širdy!
Mokyt. Jeronimas Šalčiūnas

PARDUODU

šalto spaudimo natūralų rapsų aliejų
litrinės talpos buteliuose.

Kreiptis į Ireną ir Vytautą Pečiulius
tel. +48 792 202 773.

GERBIAMI PRENUMERATORIAI!

Nebūkite abejingi –

prenumeruokite „Aušrą“, „Suvalkietį“ ir „Aušrelę“!

Galima atvykti į redakciją Punske arba užsiprenumeruoti pavidimu į banko sąskaitą (numeris pateikiamas paskutiniame žurnalo viršelyje), nurodant, už kurį leidinį mokama.

LIETUVIŠKŲ LEIDINIŲ 2024 M. PRENUMERATOS KAINOS

Šalis	Laikotarpis	Aušra	Aušrelė	Suvalkietis
Lenkija	metai	48	12	8
	pusmetis	24	6	4
	ketvirtis	12	-	2
Užsienio šalys (nepirmenybiniu paštu)	metai	100	30	30
	pusmetis	50	15	15
	ketvirtis	25	-	7,5
Užsienio šalys (pirmenybiniu paštu)	metai	140	50	50
	pusmetis	70	25	25
	ketvirtis	35	-	12,5

„Carito“ informacija

Lapkričio 1 dieną kapinių reikmėms surinkta 7185 zlotai. Iš viso „Carito“ banko sąskaitoje yra 15387 zlotai – tai šiemetės rinkliavos lėšos ir likusi suma iš praėjusių metų rinkliavų.

Širdingai dėkojame pagrindinės mokyklos lietuviškų ir lenkiškų klasių moksleiviams. Ačiū tikybos mokytojams ir tėveliams, kurie atvežė vaikus ir laukė, kad parvežtų namo. Didžiausia padėka auklėtojams.

Mūsų parapijoje dar yra žiaurių žmonių, kurie nesupranta ir būna nemalonūs stovinčių su dėžutėmis savanorių atžvilgiu. Reikėtų jiems atsistoti ir pastovėti kaip mokiniai po valandą lapkričio darganoje (dažnai be kepurės ir pirštinių), tai gal pakeistų nuomonę.

Surinkti pinigai tvorai taisyti (šalia augančių medžių šaknys iškelia akmenis ir tvora byra) yra tik lašas, norint atlikti tokį darbą. Meistrų maža, o darbai brangsta. Mėginsime valsčiaus vyrams padedant organizuoti talką ir bent dalį darbų padaryti.

Noriu pažymėti, jog saldinius moksleiviams perku aš – kaip padėką už jų pasiaukojimą. Tegul nieks nemano, kad tai iš rinkliavos lėšų.

Pagarbiai
„Carito“ narė Anelė

TERRA
ATWEZENORUM
JOTVINGIŲ KRAŠTAS

2023 m. gruodžio 16 d.
Punsko valsčiaus svetainėje (A. Mickiewicza g. 23)

VYKS TARPTAUTINĖ ISTORIJOS PAVELDO KONFERENCIJA IR
„JOTVINGIŲ KRAŠTO“ METRAŠČIO
15 TOMO PRISTATYMAS

- 8.40 val. – dalyvių registracija
- 9.00 val. – konferencijos pradžia
- 9.05 val. – meninė programa
- 9.20 val. – parodos „Seinų ir Punsko krašto lietuvių reikšmė Lietuvos valstybės ir lietuvių tautos istorijoje“ atidarymas (Antanas Šakinis)

I DALIS

Pranešimai:

- 9.40 val. – Kęstutis Subačius *Sūduvos krašto teritorinė ir socialinė sandara*
- 10.00 val. – prof. dr. Bronius Makauskas *J. A. Herbačiausko bandymai švelninti lietuvių ir lenkų santykius*
- 10.30 val. – Kavos pertrauka

II DALIS

- 11.00 val. – Paulius Birgelis *Punsko valsčiaus ekonominė ir socialinė padėtis tarpukaryje*
- 11.20 val. – Rita Paliukaitienė *Knygos Kazimieras Pyplys-Mažytis. Lietuvos partizanų pasiuntinys į Vakarus pristatymas*
- 12.30 val. – Jurgio Krikščiūno-Rimvydo ir jo adjutanto Vytauto Prabulio-Žaibo pagerbimas žuvimo vietoje Šlynakiemyje

Kviečiame dalyvauti!
Punsko „Aušros“ leidykla

Lietuvos žiniasklaida

2023 11 06–19

„To dar nėra buvę: kilus nesutarimų Seime politikai nutarė nesvarstyti biudžeto projekto“. Taip pavadintame straipsnyje portalas lrt.lt rašė apie nematytą įvykį parlamente, kai susirinkus Seimo nariams svarstyti 2024 metų valstybės biudžeto projekto iš darbotvarkės šis klausimas buvo išbrauktas.

„Prasidėjus plenariniam Seimo posėdžiui, Darbo partijos (DP) pirmininkas Andrius Mazuronis pareiškė, kad, vertindamas parlamentarų ir komitetų bei komisijų išvadas, Seimo Biudžeto ir finansų komitetas (BFK) pažeidė Seimo Statutą. „Išvada, kurią yra suformulavęs BFK, neatitinka Seimo Statute keliamų reikalavimų. BFK išvadą surašė nesvarstęs kitų komitetų siūlymų, tiesiog nusprendė gražinti Vyriausybei svarstyti. Tokia komiteto išvados formuluotė neatitinka Seimo Statute įrašytų reikalavimų“, – tvirtino A. Mazuronis.“ Opozicinei DP frakcijai pasiūlius, biudžeto projekto svarstymas iš darbotvarkės išbrauktas. Situacija neeilinė, nors, kaip sakė Liberalų sąjūdžio frakcijos seniūnas Eugenijus Gentvilas, šita techninė klaida buvo daroma beveik kiekvienais metais. Pernai irgi buvo kaip šįmet, bet opozicija tada neatkreipė į tai dėmesio.

Tačiau dar įdomiau, kad už valstybės biudžeto svarstymo išbraukimą iš darbotvarkės balsavo ne tik opozicinių frakcijų atstovai, bet ir du valdančiosios koalicijos nariai iš Laisvės frakcijos. Apie jų „šiltus“ santykius su likusiais koalicijos partneriais, ypač su kolegomis iš Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos, rašyta praėjusioje apžvalgoje.

Laisvės frakcijos nariams parėmus „darbiečių“ siūlymą išbraukti iš parlamento darbotvarkės kitų metų biudžeto projekto svarstymą, „laisviečių“

seniūnas Vytautas Mitalas žiniasklaidai sakė nesureikšminantis šios situacijos: balsavimo nereiktų sieti ir su įtampomis valdančiosios koalicijos gretose. „Nieko nematau, kas čia labai dramatiško atsitiko. Jei šiek tiek pasikoreguos biudžeto svarstymo grafikas, dėl to niekas nesugrius. Tai nieko nesako apie koalicijos tvarumą“, – Seime žurnalistams kalbėjo V. Mitalas.

DP frakciją palaikęs „laisvietis“ Tomas Vytautas Raskevičius sakė savo poelgyje irgi nieko keisto nematęs ir tik rėmėsis Seimo Statutu. Jis taip pat neigė, kad šis balsavimas rodo įtampas koalicijoje. „Laisvės partija yra valdančiosios koalicijos dalis, laikomės koalicijos sutarties, remiame Vyriausybę ir jai pirmininkaujančią Ingridą Šimonytę“, – pridūrė jis.

Tačiau, pasak politologų, kelių „laisviečių“ sprendimas palaikyti opoziciją nėra jau toks nieko nereiškiantis poelgis; tai yra įspėjimas konservatoriams, jog jų sprendimų palaikymas koalicijoje nėra besąlyginis. Apie tai rašė portalas tv3.lt. „Valstybei kol kas neigiamų padarinių nėra, bet tai yra tam tikras ir įspėjimas koalicijos partneriams, kad mes galime turėti atskirą nuomonę, ir ne faktas, kad mes visada balsuosime, kaip konservatoriai tikisi“, – sakė Mykolo Romerio universiteto politologė Rima Urbonaitė. Pasak jos, nors įtampa valdančiojoje koalicijoje nemažėja, priėmimo stadijoje partneriai už biudžetą greičiausiai balsuos vieningai. „Ar jie taip drąsiai elgtųsi, jei tai būtų biudžeto priėmimo stadija, aš jau abejoju, – kalbėjo R. Urbonaitė. – Jie nėra tokie kvaili, kad nesuprastų savo balsavimo galimų pasekmių, o čia visi suprato, kad manevro laisvė yra, bet lygiai taip pat suprato, kad erzels bus, kad apie tai kalbės, kad koalicijos partneriai bus nepatenkinti.“

Savo ruožtu politologai pabrėžia, jog toks elgesys gali būti siejamas ir su artėjančiais rinkimais. „Banalų, bet yra rinkiminis periodas ir Laisvės partija, nežinau, ar sąmoningai, ar nesąmoningai, bando tikriausiai parodyti distanciją tarp savęs ir konservatorių, kad geriau galbūt pasirodytų ateinančiuose metų rinkimuose“, – kalbėjo Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentas Mažvydas Jastramskis.“

Tuo metu opozicija teigė, kad tai rodo vis prastėjančius santykius tarp partnerių valdančiojoje koalicijoje. „Valdančiojoje daugumoje šiandien ne tik lėkštės dužo, bet ir langai, ir baldai pro langus buvo mėtomai, ir šaldytuvai, kiti panašūs dalykai, kurie gali privesti prie įvairiausių įdomių politinių procesų, matant, kaip santykiai klostosi viduje“, – žurnalistams sakė DP pirmininkas A. Mazuronis. „Tai, kad balsavimas parodė dar didesnes įtampas valdančiųjų gretose, tvirtino ir Demokratų sąjungos „Vardan Lietuvos“ pirmininkas Saulius Skvernelis. „Dabar nebe lėkštės dūžta, o priėjome prie puodų daužymo ir virtuvinių baldų mėtymų pro langą. Kuo toliau, tuo įdomiau“, – sakė S. Skvernelis.“ (lrytas.lt)

Galutinis ateinančių metų biudžeto projektas turi būti patvirtintas iki gruodžio 23 dienos. Kad jis galėtų būti nepriimtas, panašu, netiki net didžiausi opozicijos optimistai, nekalbant apie valdančiuosius. „Didelio „strioko“ nematau. Kadangi biudžetas kaip ir pernai teikiamas šiek tiek anksčiau, nei numato Statutas, mes to laiko dar turim. Tiesiog žmonės, matyt, turės ilgiau palaukti išmokų, darbo užmokesčio didinimo ir kitų gražių dalykų, nes Seimo nariai labai nori išdykauti“, – tv3.lt citavo finansų

ministrę Gintarę Skaistę. Premjerė I. Šimonytė taip pat dramai nematė ir sakė, kad opozicija savo siūlymais pati pažeidžia Statutą. O laiko priimti biudžetui dar yra.

Ne vieni metai užsienyje gyvenantys lietuviai siekia, kad jie, būdami kitų šalių piliečiai, tuo pačiu metu galėtų būti ir Lietuvos Respublikos piliečiai. Pagal dabar galiojančią Konstituciją emigravusieji po Nepriklausomybės atkūrimo 1990 metų kovo 11 dieną šiuo metu, išskyrus kai kurias išimtis, dvigubos pilietybės turėti negali.

2019 m. vyko privalomasis referendumas dėl pilietybės išsaugojimo turint kitos šalies pilietybę. Buvo sprendžiamas Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimas, įteisinantis galimybę išsaugoti Lietuvos pilietybę, tapus kitos šalies piliečiu. Referendume dalyvavo 53,16 % rinkėjų, tačiau pakeitimas nebuvo priimtas, kadangi pritrūko pritarimo: „už“ pasisakė 73,92 % dalyvavusiųjų, t. y. mažiau nei pusė visų piliečių. Be abejo, užsienyje gyvenantys lietuviai tuo buvo nepatenkinti. Nors pagal LR Konstituciją iniciatyva paskelbti referendumą tuo pačiu klausimu gali būti reiškiami ne anksčiau kaip po vieno metų, bet, matyt, ir pačių užsienyje gyvenančių tautiečių nuomone, anksčiau rengti tokį patį referendumą buvo netikslinga.

Tačiau po kelerių metų pertraukos ir pasirošimo vėl referendumas dėl daugybinės pilietybės įteisinimo numatytas 2024 metų gegužės 12 dieną kartu su prezidento rinkimų pirmuoju turu. Kaip minėta, tam, kad iš Konstitucijos būtų išbrauktas draudimas turėti dvigubą pilietybę, „už“ turi balsuoti daugiau kaip pusė rinkimų teisė turinčių piliečių. O tai būtų, pasak referendumo iniciatyvą rengusios darbo grupės pirmininkės Dalios Asanavičiūtės, per 1,1 mln. Lietuvos piliečių.

Referendume, pasak jo organizatorių, nebus prieš kelierius metus buvusio klausimo: ar pritariate, ar nepritariate pilietybės išsaugojimui? Iš esmės šįkart bus balsuojama dėl

Konstitucijos 12 str. pakeitimo: „Lietuvos Respublikos pilietybė įgyjama gimstant ir kitais konstitucinio įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka. Konstitucinis įstatymas taip pat nustato Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo pagrindus ir tvarką.“ Tai yra, reikės atsakyti, ar tie mūsų piliečiai, kurie įgijo Lietuvos pilietybę gimdami, gali (negali) ją (jos) išsaugoti, įgydami ir mums draugiškų šalių pilietybę. Beliks pasirinkti atsakymą, o detalias dvigubos pilietybės įgijimo ir netekimo sąlygas, tvarką, kitus dalykus nustatys konstitucinis įstatymas.

Būsimo referendumo iniciatoriai šįkart mato nepalyginamai didesnes „geros baigties“ galimybes: jau vien ketinančių dalyvauti referendume piliečių skaičius 60 proc. O žiūrint, kiek dar svarsto dalyvauti, ir tų, kurie jau žino, kad dalyvaus, susidaro beveik 80 proc.

Tačiau Pasaulio lietuvių bendruomenės Viešųjų ryšių skyriaus pirmininkės Aurelijos Orlovos teigimu, esamas rinkėjų aktyvumas nepakankamas daugumos sprendimui priimti. Todėl bendruomenė ketina jį didinti. Apie tai rašė portalas lrytas.lt. „Šiais metais mūsų visų tikslas yra padidinti rinkėjų aktyvumą. <...> Praeitame referendume dėl pilietybės išsaugojimo, 2019 m., 70 proc. Lietuvos piliečių pasisakė už pilietybės išsaugojimą. <...> Akivaizdu, kad nepritariama ne dėl to, kad nėra to pritarimo, o todėl, kad Konstitucijoje numatyta kartelė tokia aukšta, kad norint, jog daugumos nuomonė laimėtų, būtina turėti didesnę rinkėjų aktyvumą“, – pažymėjo A. Orlova.

Portale lrt.lt Dalia Asanavičiūtė, Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisijos pirmininkė, straipsnyje „Susitarkime dėl pilietybės išsaugojimo“ rašė: „Mūsų sunki istorinė praeitis, mūsų praeities šmėklos labai dažnai mus verčia elgtis pagal griežtus standartus. Ir tai supranta, nes daugybę metų tai buvo mūsų

išgyvenimo garantas. Tačiau laikai pasikeitė, o ar pasikeitėme mes?

Šiandien kaip niekad svarbūs yra susitarimai, o susitarus – sutarimo vykdymas ir laikymasis. Mes norime, kad mūsų žmonės didžiuotųsi būdami lietuviais, tačiau labai dažnai patys nuleidžiame kartelę iki turgavietės lygio, taip sudarydami terpę įvairiausioms spekuliacijoms ar perteklinėms emocijoms.

Galime teigti, kad nėra kito kelio, kaip tik vienintelė, prigimtinė pilietybė, kitaip tariant, „emigravęs ir tokiu būdu Tėvynę išdavęs, nebevertas jos“. Pasaulis pasikeitė, keistis privalome ir mes. Ir ne vien tik dėl magiškojo „trys milijonai“ skaičiaus pasaulio šalių statistikoje. Kur kas yra svarbiau kiekvieno piliečio galimybės, o ir valstybės komfortas išsaugant savo piliečius. Tikriausiai paklauskite, ar kalbant apie pilietybę, mes galime kalbėti apie naudą ar komfortą? Taip, realybė rodo, kad ne tik galime, bet jau ir reikia. Abipusę naudą – piliečiui ir jo Valstybei. Arba Valstybei ir jos piliečiui.“

LRT radijo laidoje „Ryto garsai“ kalbėta apie pasirengimą referendumui, kas daroma kitaip nei 2019 metais. Juk norint pasiekti 80 proc. dalyvavimą referendume, laukia nemažai darbų. Lietuvoje numatytas platus piliečių informavimo ir agitavimo laukas: kada referendumas vyks, ko bus klausama. Tam sukurtas internetinis tinklapis www.referendumas2024.lt.

Į referendumo sklaidą numatoma įtraukti politikus, aktyvius visuomenės veikėjus. Taip pat įsitrauks savivaldybės, verslo asocijuotos organizacijos, nevyriausybinės organizacijos, bažnyčios. Lietuvių diasporoje (o pasak Pasaulio lietuvių bendruomenės Viešųjų ryšių skyriaus pirmininkės A. Orlovos, jie turi per 730 lietuviškų organizacijų kontaktų) taip pat numatytas daug didesnis informavimas per tautinę žiniasklaidą, sporto klubus, mokyklas.